

Uloga demokršćanske ideologije DSHV-a u europeizaciji Srbije

Politološka analiza manjinske političke strategije i identiteta

*Darko Baštovanović**
*Dino Spasovski***

Sažetak

Ovaj rad istražuje kako demokršćanska ideologija i političko djelovanje Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) pridonose procesu europeizacije srbijanskog društva, s posebnim naglaskom na integraciju i političku participaciju hrvatske nacionalne manjine. Kroz temeljitu analizu političke organiziranosti i nacionalne svijesti unutar manjinskih skupina, rad produbljuje razumijevanje dinamike odnosa između nacionalnog i europskog identiteta te istražuje utjecaj demokršćanskih vrijednosti na oblikovanje političkih stavova i ciljeva. Poseban naglasak stavljen je na teorijske pristupe politoloških studija kako bi se razjasnilo na koji način DSHV, kao politička stranka, aktivno doprinosi širem procesu demokratizacije i europeizacije u Srbiji. Analiza se usredotočuje na institucionalne mehanizme i strateške pristupe koje DSHV koristi za promicanje prava i interesa hrvatske manjine, čime se ističe značaj političkog pluralizma i participativne demokracije u multietničkim društvima. Nadalje, rad se detaljno bavi doprinosom DSHV-a očuvanju i promicanju proeuropske demokršćanske ideje u političkom životu Srbije. U tom kontekstu, istražuje se uloga stranke u podržavanju i implementaciji vrijednosti koje su usklađene s europskim integracijama i demokratskim procesima, uključujući vladavinu prava, zaštitu ljudskih prava i socijalnu pravdu. Kroz analizu političkih diskursa, programskih dokumenata i empirijskih podataka, rad pruža sveobuhvatnu sliku o tome kako DSHV utječe na političku kulturu i javnu politiku u Srbiji, s posebnim naglaskom na integrativne procese unutar šireg europskog okvira. Na koncu, rad također razmatra izazove i prepreke s kojima se DSHV suočava u svom nastojanju da uskladi nacionalne interese s europskim standardima i principima. Kritički se osvrće na unutarnje i vanjske faktore koji oblikuju politički pejzaž Srbije te ocjenjuje potencijalne ishode kontinuirane europeizacije i demokratizacije uz posredovanje demokršćanskih ideala koje zagovara DSHV.

Ključne riječi: Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, Hrvati, demokršćanstvo, europeizacija, politička participacija, hrvatska manjina, nacionalni identitet, europski identitet, demokratizacija, proeuropska ideja

* M. A. politologije i europskih studija, Subotica

** dipl. matematičar, Beograd

Uvodne naznake

Demokršćanska ideologija, sa svojim korijenima duboko utemeljenim u europskom političkom i kulturnom tkivu, predstavlja značajan aspekt političkoga identiteta i strategije mnogih političkih partija u postkomunističkim državama Jugoistočne i Centralne Europe.¹ U postkomunističkom periodu, demokršćanske stranke često su bile viđene kao nositelji moralne obnove i zaštitnici nacionalnog identiteta, možemo sa sigurnošću naglasiti kako su upravo one bile te koje su se pozicionirale kao brana protiv percepcije moralnog relativizma i društvene fragmentacije.² Kroz politiku i retoriku koja naglašava povratak tradicionalnim vrednotama, ove stranke su uspjele izgraditi čvrstu bazu podrške među glasačima koji cijene stabilnost i tradicionalni društveni poredak. Potkrjepu ovakvim stajalištima upravo daje ugledni nizozemski politolog Cas Mudde koji piše kako je uspjeh demokršćanskih stranaka u Jugoistočnoj i Centralnoj Europi djelomično posljedica njihove sposobnosti za prilagodbu lokalnim i političkim kulturološkim kodeksima, a koji su tijekom komunističke stege bili potisnuti. Istodobno, nizozemski politolog smatra kako su upravo demokršćanske stranke, zbog svoje fleksibilnosti i mogućnosti adekvatne adaptacije, sposobne kombinirati ono što bi se najuopćenije nazvalo modernim političkim trendovima s tradicionalnim vrednotama, te na taj i takav način biračima pružiti osjećaj sigurno-

¹ Jugoistočna i Centralna Europa obuhvaćaju regiju koja se proteže od Baltika na sjeveru do Jadranskog i Crnog mora na jugu. U geografskom smislu, Jugoistočna Europa uključuje države kao što su Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Rumunjska, Srbija i Slovenija, dok Centralna Europa obuhvaća zemlje poput Češke, Mađarske, Poljske, Slovačke i, u širem smislu, Austriju i Njemačku. Kulturološki gledano, ova regija je bogata povijesnim naslijeđem koje uključuje raznolike tradicije, jezike i vjerske prakse. Povijesni razvoj ovih područja često je bio obilježen sukobima i migracijama, što je rezultiralo složenom etničkom i kulturnom šarolikošću. Najveći broj ovih država obilježen je desetljećima komunističke stege koja je duboko utjecala na njihove političke, ekonomske i društvene strukture. Komunistički režimi u ovoj regiji provodili su politiku centraliziranog planiranja i državne kontrole nad gotovo svim aspektima života, uz političku represiju, ograničavanje slobode govora i medija te progon političkih neistomišljenika koji su bili uobičajeni. Ekonomski, države su bile izolirane od zapadnih tržišta, što je dovelo do zaostajanja u tehnološkom razvoju i smanjene konkurentnosti. Društveno, komunistička ideologija pokušala je promijeniti tradicionalne vrijednosti i običaje, često suzbijajući vjerske i kulturne prakse koje nisu bile u skladu s ideologijom režima. Pad komunizma krajem 1980-ih i početkom 1990-ih donio je duboke promjene. Države su se suočile s izazovima tranzicije prema demokraciji i tržišnoj ekonomiji. Proces demokratizacije često je bio obilježen političkom nestabilnošću, ekonomskim poteškoćama i socijalnim nemirima. Međutim, kroz te izazove, mnoge od ovih zemalja uspjele su uspostaviti stabilne demokratske institucije i integrirati se u međunarodne organizacije poput Europske unije i NATO-a. Vidjeti više u: Dariusz Stola, *Hope and Horror: Poland 1939-1989*, I. B. Tauris, 2003; Kieran Williams, *The Prague Spring and its Aftermath: Czechoslovak Politics, 1968-1970*, Cambridge University Press, 1997; Gale Stokes, *The Walls Came Tumbling Down: The Collapse of Communism in Eastern Europe*, Oxford University Press, 1993.

² U ovim državama demokršćanske stranke često djeluju kao most između prošlosti i sadašnjosti nastojeći integrirati povijesne i kulturne vrijednosti s potrebama suvremenog društva. Njihov politički diskurs često uključuje retoriku koja naglašava povratak tradicionalnim vrijednostima i identitetu, što im osigurava da se razlikuju od drugih političkih opcija koje promoviraju liberalne ili umjerene socijalističke ideje, ali da istodobno ostanu na pozicijama centra bez prelaska u ekstreme. Vidjeti više u: Daniele Caramani, *The Nationalization of Politics*, Cambridge University Press, 2004.

sti i kontinuiteta u suvremenim društvima koja se sve više suočavaju s dinamičnim promjenama.³ Ovdje je svakako važno ukazati i na stajalište profesora političkih znanosti i uglednoga emeritusa Jeffryja Haynesa koji naglašava kako upravo demokršćanske stranke u postkomunističkim državama bivših komunističkih federacija na prostoru Jugoistočne i Centralne Europe postaju ključne političke snage koje igraju ključnu ulogu u stabilizaciji njihovih fragmentiranih društava te istodobno i u samoj stabilizaciji političkih sustava. Ono što se posebno ističe kao Haynesovo autentično tumačenje jest da upravo ove stranke često djeluju kao most između tradicionalnih vrijednosti i modernih političkih izazova, osiguravajući društvima da se suoče s promjenama bez gubitka svog kulturnog identiteta.⁴

Političke stranke nacionalnih manjina imaju niz specifičnih karakteristika koje ih izdvajaju u općem političkom pejzažu, posebice u onome što se naziva multietničkim društvima. Jedna od ključnih karakteristika je njihova uloga u predstavljanju interesa i zaštiti prava manjinskih zajednica. Kako navodi kanadski politički filozof i jedan od najvećih autoriteta u području politika multikulturalnosti Will Kymlicka, manjinske stranke često nastaju kao odgovor na potrebu za očuvanjem kulturnog, jezičnog i identitetskog integriteta svojih zajednica u dominantno većinskim društvima. Ove stranke obično zagovaraju politike koje promoviraju kulturnu autonomiju, obrazovanje na manjinskom jeziku, proporcionalnu zastupljenost u državnim institucijama i zaštitu od diskriminacije. Prema Horowitzu, manjinske stranke također igraju ključnu ulogu u izgradnji mostova između manjinskih i većinskih zajednica, promovirajući dijalog i suradnju koja je neophodna za stabilnost i koheziju multietničkih društava. Međutim neophodno je da manjinska stranka, osim zalaganja za tradicionalna područja manjinskih prava, integrira jasnu ideološku orijentaciju u svoj politički program. Takva stranka ne smije se ograničiti samo na očuvanje kulturnog, jezičnog i nacionalnog identiteta svoje zajednice, već mora zauzeti prepoznatljivo mjesto u političkom spektru, jasno definirajući vrijednosti i principe koje zastupa. Ideološka orijentacija osigurava stranci da formuliра sveobuhvatne društvene, ekonomske i političke ciljeve koji nadilaze osnovne manjinske interese, čime se osigurava njena relevantnost unutar šireg državnog konteksta. Ovo obogaćuje njen politički profil i osigurava joj da privuče podršku ne samo iz manjinskih redova, već

³ Vidjeti više u: Aleks Szczerbiak, Tim Bale, *Explaining the Absence of Christian Democracy in Contemporary Poland*, Christian Democracy Across the Iron Curtain, Springer, 2018., zatim u: Cas Mudde, 'The 2019 EU elections: Moving the center', *Journal of Democracy*, Vol. 30, No. 4, John Hopkins University Press, 2019, str. 20-34 i Cas Mudde, *Populism in Europe: an illiberal democratic response to undemocratic liberalism*, Government and Opposition, Cambridge University Press, 2021.

⁴ Vidjeti više u: Donald L. Horowitz, *Ethnic Power Sharing: Three Big Problems*, James B. Duke, 2014, Scholarship Law, vol. 14, br. 4, str. 2-16, zatim u: Donald L. Horowitz, Electoral Systems: A Primer for Decision Makers, *Journal of Democracy*, 2010, vol. 14, br. 4, str. 115-127, Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict*, University of California Press, 1985. i Donald L. Horowitz, Why the Proportional Representation System Fails to Promote, *Jurnal Ilmu Politik*, 1991, vol. 5, br. 2, str. 150-170.

i iz većinskog stanovništva koje dijeli slične vrijednosti i principe.⁵ Jasna ideološka orijentacija, kao što je demokršćanska ili socijaldemokratska, pomaže manjinskoj stranci da se diferencira i bude prepoznata po svojim stavovima i politikama, što je od ključnog značaja za njeno uspješno sudjelovanje u političkom životu zemlje. Na taj način manjinska stranka postaje značajan akter koji ne samo da zastupa specifične interese svoje zajednice, već i doprinosi općem dobru kroz promoviranje univerzalnih vrednota i integrativnih politika.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (u daljnjem tekstu: DSHV) jedan je od istaknutijih primjera kako manjinska stranka može koristiti demokršćanske principe za promicanje svojih ciljeva, posebice u kontekstu europeizacije Srbije. Proces europeizacije, definiran kao prilagodba i usklađivanje s vrijednostima i standardima Europske unije, predstavlja ključni izazov i priliku za političke aktore u Srbiji, uključujući manjinske zajednice. U tom kontekstu, DSHV koristi demokršćansku ideologiju kao okvir za svoj politički rad, afirmirajući vrijednosti koje su u skladu s europskim standardima, ali i sa specifičnim potrebama i identitetom hrvatske manjine u Vojvodini. Jedan od ključnih aspekata demokršćanske ideologije je njezin naglasak na socijalnoj pravdi, solidarnosti i supsidijarnosti, što su vrijednosti koje se prepoznaju i unutar šireg europskog političkog konteksta. Autori poput Kaisera ističu da su ove vrijednosti fundamentalne za političke stranke koje teže integraciji u Europsku uniju.⁶ Slično tome, jedan od najvećih politoloških autoriteta kada su u pitanju političke ideologije, Andrew Heywood navodi kako je demokršćanstvo duboko povezano s idejama socijalne pravde i zajedničkog dobra, što dodatno naglašava važnost

⁵ Zanimljivo je ukazati i na zapažanje Geoffa D. Allena koji je istraživao kako društvena heterogenost utječe na veličinu partijskog sustava. Allen testira hipotezu da etnički birači rjeđe napuštaju svoje stranke u usporedbi s ne-etničkim biračima, što objašnjava zašto male stranke opstaju u heterogenim državama. Ova hipoteza je testirana na rezultatima izbora u njemačkoj pokrajini Schleswig-Holstein, gdje su rezultati pokazali da male etničke stranke trpe znatno manje defekcije birača nego male ne-etničke stranke. Vidjeti više u: Geoff D. Allen, *The resilience of ethnic minority parties in the face of strategic voting incentives: A research note*, *Sage Journals*, Vol. 25, No. 3, 2017.

⁶ Kaiser argumentira kako političke stranke koje se zalažu za integraciju u EU često usvajaju načela socijalne pravde i zajedničkog dobra kao temeljne vrijednosti svoje političke agende. U svojim analizama Kaiser navodi da je prihvatanje ovih vrijednosti ključno za usklađivanje s politikama i ciljevima Europske unije, koja sama naglašava važnost socijalne kohezije, solidarnosti i ekonomskog razvoja unutar i među državama članicama. Političke stranke koje se žele integrirati u EU stoga ne samo da prilagođavaju svoje politike i retoriku prema ovim vrijednostima, već i aktivno sudjeluju u promicanju zajedničkih ciljeva unije, poput jačanja zajedničkog tržišta, socijalne uključenosti i održivog razvoja. Kaiser također ističe da ove vrijednosti igraju ključnu ulogu u procesu europske integracije jer omogućuju stvaranje političkog i društvenog konsenzusa potrebnog za uspješno funkcioniranje supranacionalnih institucija EU. Integracija ovih vrijednosti u političke programe stranaka predstavlja ne samo strateški pristup za pridobivanje podrške birača, već i odražava dublje uvjerenje o važnosti zajedničkog dobra i socijalne pravde kao temelja za stabilan i prosperitetan europski projekt. Vidjeti više u: Wolfram Kaiser, *Christian Democracy and the Origins of European Union*, Cambridge University Press, 2007. i Michael Gehler, Wolfram Kaiser, *Cristian Democracy in Europe after 1945*, Routledge, 2004.

ovih vrijednosti za političke aktere.⁷ Za DSHV, ova ideološka usmjerenja nisu samo teorijska načela već praktični alati za političko djelovanje. Kroz programe koji promiču ekonomski razvoj, kulturnu autonomiju i socijalnu inkluziju, DSHV nastoji osigurati da hrvatska manjina u Vojvodini ne samo preživi, već i prosperira u okviru šireg srbijanskog društva. Ova strategija ogleda se i u stranačkome radu na lokalnoj razini, gdje se zalaže za politike koje direktno nastoje konkretno poboljšati životne uvjete svojih birača, istodobno gradeći mostove s većinskom srpskom zajednicom.

Kratka povijest političkoga organiziranja Hrvata u Vojvodini – višestoljetni kontinuitet i suvremenost

Organiziranje Hrvata na području suvremene Republike Srbije koje se danas naziva Vojvodina uvijek je bilo bogato i pluralno, reflektirajući kompleksne političke, kulturne i društvene dinamike ovog multietničkog prostora. Povijest političkog organiziranja Hrvata na ovom području obuhvaća različite faze, od Austro-Ugarske Monarhije, preko Kraljevine Jugoslavije i socijalističke Jugoslavije, sve do suvremene Srbije. Ova povijest odražava prilagodbu različitim političkim sustavima i okolnostima, pri čemu je ključna bila borba za očuvanje nacionalnog identiteta, jezika i kulture, kao i političkih prava i autonomije unutar složenih političkih struktura.

Tijekom razdoblja Austro-Ugarske Monarhije političko organiziranje Hrvata predstavljalo je ključan aspekt njihova društvenog života, usmjeren na očuvanje nacionalnog identiteta i borbu za autonomiju unutar multinacionalne države. Političke

⁷ U svojim analizama Heywood elaborira kako demokršćanska ideologija nije samo teoretska konstrukcija, već se praktično očituje u političkom djelovanju i politikama koje promiču socijalnu koheziju, jednakost i solidarnost među različitim društvenim skupinama. Ova ideologija, prema Heywoodu, crpi svoje temeljne vrijednosti iz kršćanskog etosa koji naglašava brigu za bližnjega, pomoć ugroženima i marginaliziranim te moralnu odgovornost za zajedničku dobrobit društva. Demokršćanstvo stoga ne samo da afirmira ekonomske i socijalne politike koje podržavaju redistribuciju resursa i socijalnu zaštitu, već i aktivno radi na jačanju građanskih vrlina i participativne demokracije. Heywood navodi kako se demokršćanska politika manifestira kroz konkretne mjere poput univerzalne zdravstvene skrbi, pravedne raspodjele dohotka, subvencija za obrazovanje i socijalne usluge te kroz promoviranje socijalnog dijaloga i suradnje između različitih društvenih aktera. Ova politička filozofija, prema njegovom mišljenju, oslanja se na duboko ukorijenjene etičke principe i moralne norme koje nadilaze čisto utilitarističke pristupe političkom upravljanju te stoga zauzima jedinstvenu poziciju u političkom spektru kao ideologija koja spaja tradicionalne vrijednosti s modernim socijalnim ciljevima. Heywood također ističe kako demokršćanstvo doprinosi političkoj stabilnosti i društvenom miru promovirajući inkluzivnost i socijalnu pravdu kao ključne elemente društvenog ugovora, što dodatno potvrđuje važnost ovih vrijednosti za političke aktere koji djeluju unutar ovog ideološkog okvira. Vidjeti više u temeljnim monografijama ovoga politologa: Andrew Heywood, *Political Ideologies: An Introduction*, Palgrave Macmillan, 2017., Andrew Heywood, *Key Concepts in Politics and International Relations*, Palgrave Macmillan, 2015., Andrew Heywood, *Politics*, Palgrave Macmillan, 2019., Andrew Heywood, *Political Theory: An Introduction*, Palgrave Macmillan, 2015. i Andrew Heywood, *Political Ideologies: An Introduction (4th Edition)*, Palgrave Macmillan, 2007.

stranke poput Narodne stranke⁸ i Stranke prava (što osobito važi za područje Srijema) igrale su značajne uloge u artikuliranju hrvatskih nacionalnih interesa, mobilizirajući široke slojeve hrvatskog stanovništva te kroz različite političke i društvene aktivnosti nastojale očuvati i promovirati hrvatski identitet u kontekstu centralističkih težnji iz Beča i Pešte.⁹ Hrvati u Vojvodini, koja je tada bila dio Kraljevine Ugarske, suočavali su se s dodatnim izazovima uslijed različitih etničkih i kulturnih dinamika regije. U tom kontekstu, formiranje kulturnih i prosvjetnih društava, kao i sudjelovanje u političkim tijelima, bili su ključni elementi u očuvanju hrvatskog identiteta.

Nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine i uspostave Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Kraljevine Jugoslavije), Hrvati u Vojvodini suočavaju se s novim političkim okolnostima. U novonastaloj državi, političko organiziranje Hrvata usmjereno je na borbu za ravnopravnost i priznavanje nacionalnih prava unutar centralizirane monarhije koja je favorizirala srpsku prevlast.¹⁰ Tijekom međuratnog razdoblja, hrvatske političke organizacije i društva, poput Hrvatske seljačke stranke, djeluju na očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta te zastupanju interesa Hrvata

⁸ Narodna stranka, osnovana 1841. godine pod nazivom Ilirska stranka, bila je prva moderna hrvatska politička stranka. Nakon zabrane ilirskog imena 1843. godine, djelovala je pod nazivom Narodna stranka. Osnivači stranke – Ljudevit Gaj, Ivan Kukuljević Sakcinski i Ivan Mažuranić, imali su za cilj borbu za ujedinjenje hrvatskih zemalja, uvođenje hrvatskoga jezika kao službenog jezika te zaštitu hrvatskih nacionalnih interesa, posebno protiv mađarizacije. Već 1841. godine stranka je imala većinu u Hrvatskom saboru, ali je bila zabranjena od strane austrijskih vlasti od 1851. do 1860. godine. Tijekom svog djelovanja, Narodna stranka je postavila temelje za kasniju borbu za hrvatsku autonomiju i nacionalni identitet. Vidjeti više u: Mirjana Gross, *Počeci moderne Hrvatske: Hrvatski narodni preporod 1835-1874*. Zagreb: Globus, 1985.

⁹ Vidjeti više u: Stjepan Matković, *Doprinos proučavanju pravaštva u istočnoj Hrvatskoj: izbori i saborsko zastupanje Ilije Abjanića*, Izabrani portreti pravaša: prilozi hrvatskoj političkoj povijesti, Zagreb, 2011., str. 107-114 i Mislav Gabelica, Frankovci u Srijemskoj županiji uoči Prvoga svjetskoga rata, *Scrinia Slavonica*, br. 20, 2020., str. 225-259.

¹⁰ Bunjevačko-šokačka stranka, koja je bila prva politička stranka bačkih Hrvata, osnovana je 15. rujna 1920. godine, neposredno prije izbora za Ustavotvornu skupštinu. Ova politička formacija nastala je u kontekstu političkih previranja koja su uslijedila nakon Prvoga svjetskog rata i raspada Austro-Ugarske Monarhije te stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Stranka je osnovana s ciljem zaštite i promicanja kulturnih, političkih i ekonomskih interesa Hrvata u Bačkoj, posebno u svjetlu promjena koje su zahvatile cijelu regiju. Snažno povezana s Katoličkom Crkvom (po uzoru na Hrvatsku pučku stranku u Hrvatskoj), stranka je snažno naglašavala očuvanje kulturnog identiteta Hrvata, inzistirajući na pravu na obrazovanje na hrvatskom jeziku i podržavajući razvoj kulturnih institucija koje bi služile očuvanju nacionalnog identiteta. Stranka se snažno zalagala za agrarnu reformu koja je imala za cilj pravednu raspodjelu zemlje među seljacima, čime su nastojali poboljšati ekonomske uvjete života hrvatske zajednice. Na velikom okružnom zboru HSS-a u Somboru 24. svibnja 1926., kojem je prisustvovao i Stjepan Radić, pročitana je deklaracija kojom je proglašeno da Bunjevačko-šokačka stranka prestaje postojati, a sve njezine mjesne organizacije postaju dijelom HSS-a. Glasilo stranke *Neven* postalo je službenim glasilom HSS-a za Srijem i Vojvodinu. Stranka je službeno ujedinjena s HSS-om 27. lipnja 1926. godine. Iako je stranka djelovala relativno kratko, uspjela je mobilizirati značajan broj pristaša i ostvariti utjecaj na političke procese u Vojvodini, ostavivši trajan trag u povijesti bačkih Hrvata i oblikovanju njihovog identiteta i položaja u međuratnom razdoblju, osobito se zalažući za hrvatstvo bačkih Bunjevaca i Šokaca što su nove vlasti jugoslavenske kraljevine sve više osporavale. Vidjeti više u: Mario Bara, Somborska deklaracija i njezin značaj za bačke Hrvate, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 38, No. 3, 2006, str. 779-793.

u političkom životu Kraljevine Jugoslavije. Međuratno razdoblje također je obilježeno pokušajima hrvatskih političkih lidera da pregovaraju o federalizaciji države, kako bi se osigurala veća autonomija i zaštita nacionalnih prava Hrvata u Vojvodini.¹¹

Nakon Drugoga svjetskog rata i uspostave socijalističke Jugoslavije pod vodstvom Komunističke partije, političko organiziranje Hrvata ulazi u novo razdoblje obilježeno jednopartijskim sustavom i ograničenjem nacionalnih sloboda. Unutar socijalističkog sustava, Hrvati, kao i druge nacionalne zajednice, djeluju uglavnom kroz institucije i organizacije koje su pod kontrolom Komunističke partije, čime je onemogućeno slobodno političko djelovanje. Teror komunističkog režima obilježio je ovo razdoblje, s represijama i progonima političkih neistomišljenika. Naime, komunistički režim nije tolerirao bilo kakvo oblikovanje nacionalne svijesti izvan okvira socijalističke ideologije, što je rezultiralo represivnim mjerama prema onima koji su težili očuvanju nacionalnih identiteta i kulturnih posebnosti. Međutim, unatoč represijama, kulturne i prosvjetne organizacije te institucije poput Matice hrvatske uspijevale su očuvati određeni stupanj nacionalnog identiteta kroz kulturne i obrazovne programe. Kroz različite kulturne manifestacije, izdavaštvo i prosvjetne aktivnosti, Hrvati u Vojvodini održavali su živu svijest o svojoj nacionalnoj pripadnosti.¹²

Dolaskom 1990-ih godina i početkom raspada komunističkoga eksperimenta takozvanoga bratstva i jedinstva, Hrvati u Vojvodini ponovno artikuliraju potrebu za političkim organiziranjem radi zaštite svojih interesa. U tom kontekstu, osnivanje Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) označava prekretnicu u političkom životu Hrvata na ovom području. Na početku demokratskih promjena u jugoslavenskom društvu, skupina hrvatskih intelektualaca, većinom iz Subotice, artikulirala je potrebu osnivanja političke stranke s glavnim ciljem borbe za autentične interese Hrvata u Vojvodini. Polazišna je pretpostavka bila da jedino politički oblik organiziranosti zajednice može pridonijeti pozitivnom rješavanju položaja i statusa hrvatskog naroda u Vojvodini u tek započetom procesu demokratizacije jugoslaven-

¹¹ Vidjeti više u: Mario Bara, Hrvatska seljačka stranka u narodnom preporodu bačkih Hrvata, *Pro Tempore*, Zagreb, br. 3, 2006, str. 59-75.

¹² Kako ističe eminentni hrvatski sociolog mlađe generacije, Mario Bara, slom Hrvatskog proljeća doveo je do vala smjena velikog broja kulturnih i političkih djelatnika s utjecajnih položaja u društvu. Kao posljedica toga, više od stotinu tih djelatnika bilo je prisiljeno napustiti Vojvodinu i nastaniti se u Hrvatskoj, zbog nemogućnosti nastavka profesionalne egzistencije u matičnoj pokrajini. Suđenja istaknutim intelektualcima poput Jurja Lončarevića, Ante Sekulića, Bele Gabrića, Lazara Merkovića, Vojislava Sekelja i Grge Bačlije rezultirala su ponovnim gašenjem nakratko probuđene hrvatske nacionalne svijesti u Vojvodini. U takvim uvjetima, jedina institucija koja je, unutar svojih ograničenih mogućnosti, djelovala na očuvanju hrvatskog identiteta bila je Katolička Crkva. Pod okriljem Crkve, 1978. godine pokrenut je vjersko-informativni list *Bačko klasje* na hrvatskom jeziku, a 1984. godine ponovno je oživljen kalendar *Subotička Danica*. Dugotrajno razdoblje slabih veza s Hrvatskom, nedostatak vlastitih glasila i obrazovnih institucija na hrvatskom jeziku rezultiralo je postupnom ekavizacijom govora mlađih generacija Hrvata u Vojvodini. Bara naglašava da su ovi povijesni događaji imali duboke i trajne posljedice po kulturni i jezični identitet Hrvata u Vojvodini, čineći ih ranjivijima na asimilacijske pritiske te dodatno otežavajući njihovu borbu za očuvanje nacionalnog identiteta u složenim političkim uvjetima bivše Jugoslavije. Vidjeti više u: Mario Bara, Đilasova komisija i sudbina bačkih Hrvata, *Pro tempore*, Zagreb, 2007., br. 4, str. 47-58.

skog društva.¹³ Najprije je u Subotici 13. svibnja 1990. utemeljen Inicijativni odbor za osnivanje hrvatske društveno-političke organizacije, koji je zatim objavio Proglas o svojim namjerama. Nakon toga, 15. srpnja 1990., u nazočnosti oko 250 osnivača iz cijele Vojvodine, u Subotici je održana osnivačka skupština, izabrano je vodstvo stranke na čelu s Belom Tonkovićem, a ubrzo je stranka i registrirana 23. kolovoza 1990. Ubrzo su osnovane mjesne organizacije i podružnice u gotovo svakom mjestu u Bačkoj i Srijemu gdje živi znatniji postotak Hrvata, uspostavljena je suradnja sa strankama demokratske orijentacije u Srbiji i Hrvatskoj, pokrenuto je stranačko glasilo *Glas ravnice*, osnovan je stranački pomladak (Mladež DSHV-a), a hrvatski se jezik uvodi u službenu uporabu u subotičku općinu 1993. godine. Početkom 1990-ih, vodstvo stranke sudjelovalo je na svim konferencijama o bivšoj Jugoslaviji – u Ženevi, Bruxellesu, Den Haagu, na Mirovnoj konferenciji u Londonu 1992. i u radu Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji (ICFY) OUN-a u Ženevi. Sve su aktivnosti vođene u veoma teškim uvjetima jer su od samog osnutka DSHV-a njegovi čelnici i članovi bili izloženi medijskim i fizičkim napadima, zbog čega su mnogi, osobito u Srijemu i jugozapadnoj Bačkoj, bili primorani napustiti Vojvodinu.

Tijekom 1993. i 1994., dio vodstva stranke, prije svega iz Srijema i Subotice, iselio se u Hrvatsku, što je oslabilo kadrovske potencijale stranke, ali i narušilo stranačku homogenost. Sredinom 1990-ih dolazi do prvog nesuglasja unutar DSHV-a, pri čemu je jedno krilo, koje su činili poglavito mladi članovi, smatralo da bi trebalo pristupiti formiranju reprezentativnog tijela cijele hrvatske zajednice u Vojvodini – Hrvatskog nacionalnog vijeća, u kojem bi sudjelovali i Hrvati iz drugih političkih stranaka, dok je drugo krilo zadržalo stajalište da se formalno anacionalne i građanski profilirane stranke ne bi trebale baviti pitanjem rješavanja statusa Hrvata u Vojvodini. Početkom 1997. u Subotici je osnovan Forum hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini (Forum HIOV) radi objedinjavanja djelovanja ostalih hrvatskih udruga u Vojvodini i delegitimizacije i demonopolizacije DSHV-a u zastupanju interesa vojvođanskih Hrvata, osobito na planu kulture i informiranja te redistribucije sredstava. Potkraj 1998. u Subotici dio članova i dužnosnika DSHV-a, okupljenih oko Foruma, formirao je novu političku stranku – Hrvatski narodni savez (HNS).¹⁴ Nakon smjene dugogodišnjeg stranačkog lidera Bele Tonkovića polovicom

¹³ Važno je ukazati kako je upravo nastajanje DSHV-a u turbulentnom društvenom periodu političkih promjena i nacionalnih buđenja obilježilo kasne 1980-e i rane 1990-e godine na području tadašnje Jugoslavije. U to vrijeme, Hrvatska je prolazila kroz duboke transformacije koje su kulminirale osnivanjem Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) 1989. godine, političke stranke koja je igrala ključnu ulogu u procesu stjecanja neovisnosti Republike Hrvatske. U Vojvodini, kao regiji sa značajnom hrvatskom manjinskom zajednicom, slični procesi su rezultirali formiranjem DSHV-a. Sama odluka o nazivu stranke reflektirala je potrebu za specifičnim političkim djelovanjem unutar složenih međunacionalnih odnosa u Vojvodini, ali i želju za autonomijom u okviru šireg hrvatskog nacionalnog pokreta. Naziv stranke – DSHV, simbolizirao je predanost demokratskim vrijednostima i očuvanju identiteta Hrvata u Vojvodini, dok je istovremeno predstavljao odklon od centralističkih i homogenizirajućih tendencija koje su karakterizirale Miloševićev režim. Vidjeti više u: Julije Skenderović, 30 godina DSHV-a, *Hrvatska riječ*, 2020.

¹⁴ Hrvatski narodni savez nastao je 1998. godine kao prva odcijepljena frakcija od Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV), okupljajući nezadovoljnike unutar stranke koji su tražili dru-

2003. godine, od tada je predsjednik stranke Petar Kuntić, obje su se stranke ponovno ujedinile u prvoj polovici 2004. pod prvotnim imenom Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Nedugo nakon toga, manji dio nezadovoljnika osnovao je u Subotici Hrvatsku bunjevačko-šokačku stranku.¹⁵

Ostvareni izborni rezultati DSHV-a ovisili su o mnogobrojnim čimbenicima: brojnosti, odnosno koncentriranosti hrvatskog biračkog tijela, stranačke homogenosti, stupnja popularnosti stranke među hrvatskim stanovništvom, objektivnosti izbornog procesa, koalicijskog nastupa, postojanja drugih hrvatskih manjinskih stranaka, izbornog sustava (većinski ili razmjerni) i dr. Političko središte stranke, u kojem je ostvarivala i najbolje izborne rezultate, ostala je Subotica. Na republičkoj je razini kandidat DSHV-a, kao zajednički kandidat koalicije nekoliko stranaka, jedini put osvojio zastupničko mjesto potkraj 1990. na prvim višestranačkim izborima u Srbiji, koji su održani prema većinskom sustavu; u Skupštini Vojvodine u tri navrata uspio je izboriti jedno zastupničko mjesto (1996., 2000. – uz još jednog vijećnika HNS-a te 2004. u koaliciji); na općinskoj razini imao je predstavnike u subotičkoj općini (1992. – 13 vijećnika, 1996. – 3, 2000. – 5 uz još četiri vijećnika HNS-a, 2004. – 5 prema razmjernom izbornom sustavu), u somborskoj općini (1992. – 1, 1996. – 1, 2004. – 2) te apatinskoj općini (2004. – 1). Na temelju ostvarenih izbornih rezultata bio je među strankama na vlasti (u Subotici, na pokrajinskoj razini od 2000.) ili među oporbom (u vojvođanskoj skupštini do 2000.). Zahvaljujući tomu što je bio član ujedinjene prodemokratske oporbe (Demokratska opozicija Srbije – DOS), koja je srušila režim Slobodana Miloševića, u listopadu 2000. aktivnije sudjeluje u vlasti (skupa s HNS-om) do 2004., što je, uz tadašnju dominantnu političku

gačiji politički pristup i organizaciju. Osnivačka skupština održana je 6. prosinca 1998. godine, a većina osnivača bili su bivši članovi DSHV-a. Stranka je od samog početka suočena s problemima u vodstvu, što je rezultiralo čestim promjenama na čelu organizacije. Tako je Kalman Kuntić bio prvi predsjednik stranke od 1998. do 2000. godine, nakon čega ga je naslijedio Lazo Vojnić Hajduk koji je bio predsjednik od 2000. do 2001. godine. Potom je Franjo Vujkov preuzeo dužnost predsjednika i vodio stranku od 2002. do 2004. godine. Nepostojanost u vodstvu dodatno je oslabila stranku, ali je smjena Bele Tonkovića s čela DSHV-a inicirala napore za ponovno ujedinjenje s matičnom strankom. Tijekom ovog razdoblja, Hrvatski narodni savez pokušavao je zadržati politički utjecaj unutar hrvatske zajednice u Vojvodini, unatoč unutarnjim nesuglasicama i izazovima u konsolidaciji vodstva. Vidjeti više u: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 9 H, Subotica, Hrvatsko akademsko društvo, 2009., Kalman Kuntić: Hrvatski narodni savez, str. 161-162.

¹⁵ Hrvatska bunjevačko-šokačka stranka (HBŠS) osnovana je 20. lipnja 2004. godine kao rezultat nepomirljivosti minornoga broja bivših članova s čelništvom DSHV-a. Kao treća po redu frakcija koja se odcijepila od DSHV-a, HBŠS je postala politička struktura sa skromnim utjecajem, ograničenim resursima i bez značajnijih intelektualaca ili stručnjaka u svojim redovima. Iako je stranka postavila cilj ujedinjenja svih Hrvata na prostorima Vojvodine i Srbije, njena politička relevancija ostala je minimalna. Unatoč ambicioznim planovima, HBŠS nije uspjela ostvariti značajan politički utjecaj ili pridobiti širu podršku unutar zajednice, što je dodatno otežano unutarnjim nesuglasicama i nedostatkom jasnog političkog liderstva. Važno je naglasiti da je stranka od samog početka bila osuđena na marginalizaciju zbog svoje neorganiziranosti i neadekvatne političke strategije, čime je njen doprinos ostao zanemariv. O eventualnom djelovanju Hrvatske bunjevačko-šokačke stranke (HBŠS) može se saznati jedino kroz sporadične i neznatne medijske napise, koji jedini pružaju uvid u njene rijetke i minimalne aktivnosti.

volju te inicijative drugih hrvatskih institucija i organizacija, imalo za rezultat da je hrvatski jezik postao šestim službenim jezikom u AP Vojvodini, osnovana je Novinsko-izdavačka ustanova „Hrvatska riječ“, započeto je obrazovanje na hrvatskom jeziku (u subotičkoj općini i u nekoliko šokačkih sela) i dr. Uvođenje hrvatskog jezika kao službenog jezika i osnivanje Hrvatskog nacionalnog vijeća označilo je značajan korak u priznavanju prava Hrvata kao nacionalne manjine.¹⁶

U kontekstu raspada SFRJ-a, Hrvati u Vojvodini prvi puta u svojoj povijesti postaju nacionalna manjina. Do tada, iako su se suočavali s različitim izazovima, uvijek su bili dio veće političke zajednice u kojoj su participirali kao konstitutivni narod. Međutim, raspadom Jugoslavije i stvaranjem novih državnih entiteta, Hrvati u Vojvodini našli su se u novom političkom okruženju gdje su morali redefinirati svoj položaj i boriti se za priznavanje i ostvarivanje svojih manjinskih prava unutar Republike Srbije. Taj proces uključivao je kontinuiranu borbu za političku, kulturnu i obrazovnu autonomiju, kao i za institucionalnu podršku koja bi omogućila očuvanje njihovog nacionalnog identiteta i kulturne baštine. Tijekom tranzicijskog razdoblja i uspostave demokratskog političkog sustava, DSHV je nastojao artikulirati interese Hrvata u Vojvodini te kroz političku participaciju i koalicije s drugim strankama demokratske orijentacije osigurati prava i ravnopravnost svoje zajednice. U političkoj borbi, DSHV se oslanjao na koalicije s najjačim mađarskim strankama (Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara, poslije Savez vojvođanskih Mađara), vojvođanskim autonomističkim strankama (Narodna seljačka stranka, Liga socijaldemokrata Vojvodine i dr.) te beogradskim strankama demokratske orijentacije (Savez reformskih snaga, Demokratska stranka itd.). Za razliku od 1990-ih, u kojima je jedan od važnijih ciljeva bila oporbenjačka borba spram autokratskoga Miloševićevog režima, nakon njegova rušenja 2000. godine i djelomične demokratizacije društva političko je okruženje donekle izmijenilo osnovne fokuse stranačke politike, koji se usmjeravaju na oživotvorenje proklamiranih manjinskih prava, zbog nastojanja vlasti da ih u praksi ograniče ili ospore (npr. neposredna parlamentarna zastupljenost manjina na državnoj razini).

¹⁶ Ovdje je važno ukazati kako je najsadržajniji i jedini detaljan sociografski prikaz kako samog djelovanja DSHV-a, same stranke ali isto tako i svih inicijativa čiji je DSHV bio nositelj unutar hrvatske zajednice, s posebnim naglaskom na period nakon 2000. godine kada je demokratizacija srbijanskog društva otvorila nove izazove i prilike, dao vojvođanski filozof hrvatskoga podrijetla Tomislav Žigmanov. On precizno opisuje strukturu i organizaciju DSHV-a, kao i načine donošenja odluka i koordinacije aktivnosti unutar zajednice, s naglaskom na političke inicijative koje su imale za cilj poboljšanje statusa Hrvata kroz priznavanje manjinskih prava i aktivno sudjelovanje u političkom životu Srbije. U svojoj analizi Žigmanov ne zanemaruje kulturne projekte koje je DSHV pokrenuo, kao što su manifestacije, izdavačka djelatnost i obrazovni programi te njihov utjecaj na jačanje kolektivnog identiteta i povezivanje hrvatske zajednice na institucionalnom planu. Posebno ističe socijalne aspekte djelovanja DSHV-a, uključujući programe i inicijative za poboljšanje životnih uvjeta Hrvata u Vojvodini i promicanje međusobne solidarnosti. Autor također detaljno opisuje kako su demokratske promjene nakon 2000. godine utjecale na strategije i aktivnosti DSHV-a, omogućavajući organizaciji da ojača svoje političko organiziranje i kulturnu samoaktualizaciju. Žigmanov naglašava važnost političkog organiziranja i kulturne samoaktualizacije za očuvanje identiteta manjinske zajednice u uvjetima političke i društvene nestabilnosti, dajući tako ključni doprinos razumijevanju uloge DSHV-a u povijesnom i suvremenom kontekstu Vojvodine. Vidjeti više u Tomislav Žigmanov, *Osvajanje slobode – Hrvati u Vojvodini deset godina nakon listopadskoga prevrata 2000.*, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2011.

Političko organiziranje Hrvata u Vojvodini od 1990-ih do danas predstavlja paradigmu transformacije manjinskih prava unutar postkomunističkog i tranzicijskog konteksta Srbije. Osnivanje Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) u prekretnici demokratskih promjena naglašava temeljnu važnost političke participacije za očuvanje nacionalnog identiteta i prava. DSHV je odigrao ključnu ulogu u artikuliranju i zastupanju interesa Hrvata, suočavajući se s izazovima institucionalne diskriminacije, političke marginalizacije i kulturne asimilacije. Ovaj period obilježen je kontinuiranom borbom za priznavanje kolektivnih prava i integraciju u politički sustav Srbije, što je uključivalo suradnju s demokratskim i autonomističkim strankama te međunarodnim organizacijama. Uvođenje hrvatskog jezika kao službenog jezika i osnivanje Hrvatskoga nacionalnog vijeća predstavljaju značajne uspjehe u priznavanju i zaštiti manjinskih prava. Međutim, postojana prijetnja ograničavanja tih prava od strane vlasti ukazuje na potrebu za trajnom političkom mobilizacijom i međunarodnom podrškom.

Politička borba DSHV-a odražava politološku paradigmu manjinske politike u kojoj je identitet kolektiva neodvojiv od političkog subjektiviteta. DSHV se suočava s dvostrukim izazovom: očuvanjem kulturnog identiteta unutar dominantnog nacionalnog okvira te osiguravanjem političke i socijalne ravnopravnosti u pluralnom društvu. U tom smislu, iskustvo Hrvata u Vojvodini pruža važan uvid u širi kontekst manjinskih prava i demokratske tranzicije, ističući kako politička organizacija i međunarodna suradnja ostaju ključni faktori u borbi za održivost i ravnopravnost manjinskih zajednica. Zaključno u klasičnom politološkom diskursu formiranje DSHV-a može se promatrati kroz prizmu teorija etničkog identiteta i nacionalne samoidentifikacije. U vrijeme kad je kulturni pluralizam bio ugrožen od hegemonijskih politika, DSHV se pozicionirao kao čuvar prava i sloboda Hrvata u Vojvodini, zagovarajući ideje suvereniteta manjinskih zajednica unutar većih političkih entiteta. Osnivanje DSHV-a također je primjer kako se politička strategija može prilagoditi specifičnim društveno-političkim kontekstima, balansirajući između lojalnosti prema matičnoj naciji i potrebom za integracijom u lokalnu političku dinamiku.

Demokršćanstvo kao stup ideološko političkog organiziranja Europske unije

Povijest demokršćanske ideologije, koja se razvijala kroz dijalektički proces sukoba i sinteze između tradicionalnih kršćanskih vrijednosti i modernih političkih izazova, može se pratiti od enciklike *Rerum Novarum* pape Leona XIII. iz 1891. godine, koja je pružila teološko opravdanje za socijalnu pravdu i radnička prava, sve do suvremenih političkih manifestacija koje integriraju ta načela u konkretne političke programe.¹⁷ U ovom povijesnom kontekstu, demokršćanstvo se pojavljuje kao

¹⁷ Kroz *Rerum Novarum* Papa Leon XIII. izražava svoju viziju o obnovi društva koja počiva na moralnim temeljima kršćanstva, promovirajući pravedne i humane uvjete rada, društvenu koheziju i odgovornu ekonomsku politiku. Njegove ideje su se pokazale utjecajnim ne samo unutar Katoličke Crkve već i u širem političkom spektru, oblikujući ideologije i politike koje su tražile načine za balansiranje između ekonomskog napretka i socijalne pravde. Ova enciklika postala je osnovom za mnoge kasnije dokumente i političke inicijative koje su težile integraciji kršćanskih vrijednosti

odgovor na izazove industrijalizacije i sekularizacije, pokušavajući pomiriti potrebu za ekonomskim razvojem s očuvanjem moralnog poretka. Mislioci poput Don Luigi Sturza¹⁸ i Alcide De Gasperi¹⁹ doprinijeli su formulaciji načela demokršćanstva koja uključuju obranu obitelji kao temeljne društvene jedinice, promicanje socijalne solidarnosti i insistiranje na važnosti supsidijarnosti kao načina za osiguravanje da od-

u moderne demokratske i ekonomske sustave ukazujući na važnost očuvanja moralnih i duhovnih vrijednosti u društvu. On tvrdi da ekonomski i socijalni sustavi moraju biti ukorijenjeni u kršćanskim etičkim načelima kako bi bili pravedni i održivi. Na taj način, *Rerum Novarum* postavlja temelje za političku filozofiju koja spaja kršćansku etiku s demokratskim i socijalnim principima, stvarajući osnovu za razvoj demokršćanske ideologije. Posebno je važno naglasiti da Sveti Otac Leon XIII. definira Europu kao zajednicu naroda ujedinjenih zajedničkom kršćanskom baštinom, vjerujući kako Europa može pronaći svoj identitet i obnoviti svoju snagu kroz povratak temeljnim kršćanskim vrijednostima solidarnosti, pravednosti i socijalne odgovornosti. Prema Leonu XIII., kršćanski identitet Europe nije samo povijesna činjenica, već i moralni kompas koji bi trebao usmjeravati političke i socijalne odluke kontinenta. Vidjeti više u: Pope Leon XIII., *Rerum Novarum: On the Condition of the Working Classes*, 1891.

¹⁸ Don Luigi Sturzo bio je jedna od centralnih osobnosti u razvoju demokršćanske ideologije, koja kombinira kršćanske vrijednosti s demokratskim principima. Kao utemeljitelj Talijanske pučke stranke (Partito Popolare Italiano), Sturzo je nastojao integrirati katolička etička načela u politički život, promovirajući socijalnu pravdu, ljudsko dostojanstvo i solidarnost. Njegova politička filozofija temeljila se na personalizmu, naglašavajući važnost ljudske osobe kao temeljnog subjekta političkog i društvenog života. Vjerovao je da politika treba služiti općem dobru te da se društvene institucije trebaju temeljiti na supsidijarnosti, što znači da bi lokalne zajednice trebale imati značajnu autonomiju u donošenju odluka. Promicao je ekonomsku pravdu, zagovarajući pravo radnika na pravednu plaću i bolje radne uvjete, dok je istodobno podržavao privatno vlasništvo kao sredstvo za postizanje osobnog razvoja i društvenog blagostanja. Njegova djela, poput *The True Life* (1943.), ističu važnost moralnih vrijednosti u politici te kritiziraju totalitarne ideologije koje potiskuju individualne slobode. Sturzo je bio uvjeren da je demokracija najprikladniji politički sustav za ostvarenje kršćanskih vrijednosti u javnom životu te je smatrao da se politika i religija mogu i trebaju međusobno nadopunjavati. Vidjeti više u: Don Luigi Sturzo, *The True Life*, University of Notre Dame Press, 1943.

¹⁹ Alcide De Gasperi, talijanski političar i jedan od osnivača moderne talijanske demokršćanske stranke (Democrazia Cristiana), igrao je ključnu ulogu u poslijeratnoj obnovi Italije i izgradnji europskog jedinstva. De Gasperi je zagovarao demokršćansku ideologiju koja spaja kršćanske vrijednosti s demokratskim načelima, vjerujući da politika treba biti ukorijenjena u moralnim i etičkim normama. Njegova vizija politike bila je prožeta idejom personalizma, gdje je ljudska osoba smatrana središnjim subjektom društvenog i političkog života. Zalagao se za politički sustav koji poštuje ljudsko dostojanstvo, promiče socijalnu pravdu i potiče solidarnost među građanima. De Gasperi je bio snažan zagovornik europske integracije, vjerujući da samo ujedinjena Europa može osigurati trajni mir i prosperitet. Njegova politička karijera obilježena je odlučnim stavovima protiv totalitarnih režima, te snažnom podrškom demokratskim i liberalnim vrijednostima. Njegovo djelovanje na čelu talijanske vlade između 1945. i 1953. bilo je presudno za stabilizaciju zemlje i postavljanje temelja za gospodarski oporavak. De Gasperi je također bio ključna figura u osnivanju Vijeća Europe i Europske zajednice za ugljen i čelik, preteče današnje Europske unije, čime je ostavio trajan pečat na europsku političku scenu. Vidjeti više u: Alcide De Gasperi, *Scritti e Discorsi Politici*, Edizioni Cinque Lune, 1956. zatim Denis Mack Smith, „Italy and Its Monarchy“, Yale University Press, 1989., Paul Ginsborg, „A History of Contemporary Italy: Society and Politics 1943-1988“, Penguin Books, 1990., Stefano Jacini, „Alcide De Gasperi: Un Trentino e l'Europa“, Il Mulino, 1974. Piero Craveri, „Alcide De Gasperi: Il Politico, 1945-1954“, Il Mulino, 2006. i Richard J. B. Bosworth, „Mussolini's Italy: Life Under the Fascist Dictatorship, 1915-1945“, Penguin Books, 2006.

luke budu donesene na najprikladnijoj razini vlasti. Demokršćanstvo, kao politička ideologija koja izvire iz složenih interakcija teoloških principa i društveno-političkih stvarnosti, u svojoj srži predstavlja sintetizirani spoj kršćanskih vrijednosti i demokratskih normi, oslanjajući se na dijalektičko jedinstvo solidarnosti, supsidijarnosti i ljudskog dostojanstva, što se očituje u njegovom kontinuiranom utjecaju na političke procese unutar Europske unije.

Analiza ovih principa, kao što su ih razvijali mislioci poput Jacquesa Maritaina i Emmanuela Mouniera, otkriva kako demokršćanstvo ne samo da postavlja moralne i etičke temelje političkog djelovanja, već također artikulira specifičan normativni okvir koji se protivi centralizaciji moći i promovira decentraliziranu participaciju, istovremeno naglašavajući inherentnu vrijednost svakog ljudskog bića kao nositelja prava i dužnosti. Ovaj pristup, ukorijenjen u personalističkoj filozofiji, nastoji harmonizirati individualne slobode s kolektivnim odgovornostima, čime se stvaraju uvjeti za pravedno i uključivo društvo, što je u srži projekta europske integracije. Jacques Maritain, jedan od najutjecajnijih katoličkih filozofa XX. stoljeća, razvio je teoriju o integralnoj humanističkoj demokraciji koja se temelji na dostojanstvu ljudske osobe, zajedničkom dobru i supsidijarnosti. Prema Maritainu, demokracija mora biti ukorijenjena u etičkim normama koje prepoznaju vrijednost svake osobe, a ne samo u proceduralnim pravilima. Njegov rad, posebno u knjizi *Čovjek i država*, naglašava da politički sustavi moraju služiti ljudima i njihovim zajednicama, a ne obratno, te da prava i dužnosti pojedinca moraju biti usklađeni s potrebama zajednice.²⁰ Emmanuel Mounier, osnivač personalističkog pokreta, svojim je radom dodatno razvio ideje o važnosti ljudske osobe u političkom i društvenom životu. Mounier je tvrdio da pravi razvoj društva može biti postignut samo kroz priznavanje i poštivanje ljudskog dostojanstva. U svojoj knjizi *Personalizam* (Le personnalisme), Mounier opisuje kako personalizam može poslužiti kao osnova za političke i društvene strukture koje balansiraju individualne slobode s kolektivnim odgovornostima, naglašavajući važnost solidarnosti i supsidijarnosti, te vjerujući da su društvene promjene potrebne kako bi se osigurala pravda i dostojanstvo za sve ljude, a ne samo za privilegirane slojeve društva.²¹

²⁰ Vidjeti više u: Jacques Maritain, *Man and the State*, University of Chicago Press, 1951. zatim u Jacques Maritain, *Kršćanstvo i demokracija – Čovjekova prava*, Alfa Zagreb, 2020.

²¹ U klasičnom filozofskom kontekstu koji je iznio Mournier, temeljna ideja personalizma je da je svaka osoba jedinstvena i neponovljiva te da ima inherentnu vrijednost koja nadilazi sve društvene, ekonomske i političke sustave. Personalizam je nastao kao reakcija na različite ideologije koje su smatrale pojedinca tek dijelom kolektiva ili materijalnog sustava, poput marksizma ili ekstremnog individualizma. Nadovezujući se na ova stajališta i politolog David Hanley je personalizam označio kao jednu od glavnih sastavnica demokršćanske ideologije. Slično spomenutom autoru i politički filozof Carlo Invernizzi Acety smatra kako je politički koncept personalizma proizišao iz neotomističke ideje svijeta kao organski strukturiranog i teološki usmjerenog prirodnog poretka. Organska strukturiranost, kako je opisao Invernizzi Accetti, podrazumijeva da je prirodni poredak sastavljen od mnoštva uzajamno povezanih podzajednica (prirodnih zajednica) koje počinju s ljudskom osobom i koncentrično se šire obuhvaćajući obitelj, mjesto, župu, strukovnu i profesionalnu organizaciju, političku zajednicu i čovječanstvo kao cjelinu svih ljudskih bića. Teleološka usmjerenost implicira da svaki konstitutivni element prirodnog poretka ima svrhu ostvarivanja onozemaljskog

Uloga demokršćanskih stranaka unutar europskog političkog spektra može se najbolje razumjeti kroz prizmu njihove dijalektičke interakcije s ostalim političkim ideologijama, gdje demokršćanstvo, kao posrednička sila, ne samo da promiče europsku integraciju već i pridonosi formulaciji politika koje balansiraju između tržišne ekonomije i socijalne pravde. Demokršćanske stranke, poput njemačke Kršćansko-demokratske unije (CDU) i talijanske Kršćanske demokracije (DC), bile su ključni akteri u procesu europske integracije, koristeći dijalektički pristup za artikulaciju politika koje promoviraju zajedničko dobro i solidarnost među narodima, što se očituje u njihovoj podršci za stvaranje Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC) kao prvog koraka prema političkoj i ekonomskoj uniji. Ova integracija ne bi bila moguća bez teoretskog i praktičnog doprinosa intelektualaca unutar demokršćanskih stranaka koji su naglašavali važnost ljudskih prava, socijalne sigurnosti i održivog razvoja kao temelja za dugoročni mir i stabilnost u Europi. Kroz složeni dijalektički proces, demokršćanske stranke su uspjele uskladiti naizgled proturječne zahtjeve za ekonomskom efikasnošću i socijalnom pravednošću, koristeći normative kršćanske etike kao osnovu za razvoj politike. Tako su upravo osnivači ECSC-a, poput Roberta Schumana i Konrada Adenauera, koristili dijalektički pristup koji je kombinirao političku realnost poslijeratne Europe s normativnim principima kršćanske demokracije. Schuman je u svojoj viziji ujedinjene Europe vidio kontinent koji je sposoban prevladati svoje povijesne antagonizme kroz mehanizme suradnje i zajedničkih interesa, naglašavajući da mir i stabilnost mogu biti postignuti samo ako se narodi Europe ujedine u zajedničkom projektu koji promiče solidarnost i zajedničko dobro. Slično tome, Adenauer je naglašavao potrebu za stvaranjem institucionalnih struktura koje bi osigurale dugoročni mir i stabilnost, istodobno promovirajući ekonomski razvoj i socijalnu pravdu.²²

Demokršćanske stranke igraju ključnu ulogu u procesu europske integracije, naročito u suvremenom kontekstu, pri čemu njihova povijesna podrška ideji ujedinjene Europe predstavlja temelj za stvaranje Europske unije. Demokršćanske stranke, poput njemačke CDU/CSU, španjolske Partido Popular i francuske Les Républicains, naglašavaju vrijednosti kao što su ekonomsko, političko i kulturno jedinstvo među članicama, s ciljem stvaranja zone stabilnosti, demokracije i održivog razvoja, dok istodobno čuvaju kulturnu raznolikost i individualne slobode (Boyko 2023). Od svog osnivanja, Europska unija se razvila kroz razne sporazume koji su

spasenja čovječanstva. Vidjeti više u: David Hanley, *Christian Democracy in Europe: A Comparative Perspective*, Pinter, 1994. i Carlo Invernizzi Accetti, *What is Christian Democracy? Politics, Religion and Ideology*, Cambridge University Press, 2019.

²² Vidjeti više u: Alan S. Milward, *The Reconstruction of Western Europe, 1945-51*, Routledge, 1984., Raymond Poidevin, Jacques Bariéty, *Robert Schuman: Homme d'État, 1886-1963*, Imprimerie Nationale Éditions, 2000., Hans-Peter Schwarz, „Konrad Adenauer: A German Politician and Statesman in a Period of War, Revolution, and Reconstruction“, Berghahn Books, 1995., Agnès Le Goff, *Robert Schuman: For Europe*, Editions du Signe, 2001., Charles Williams, *Adenauer: The Father of the New Germany*, John Wiley & Sons, 2000., David P. Calleo, *The German Problem Reconsidered: Germany and the World Order, 1870 to the Present*, Cambridge University Press, 1978.

jačali njezine institucije i produbljivali integraciju među državama članicama.²³ Demokršćanske stranke bile su vodeće u promoviranju ovih sporazuma, uključujući Maastricht, Lisabon i druge ključne sporazume koji su oblikovali današnju EU. Njihova vizija jedinstvene Europe temelji se na ideji da integracija donosi ekonomske koristi, političku stabilnost i sigurnost, što je posebno važno u današnjem globaliziranom svijetu.

Njemačke demokršćanske stranke, poput CDU/CSU, aktivno podupiru proces integracije EU, tražeći jačanje uloge Njemačke unutar EU kroz kontinuiranu podršku integracijskim procesima i dosljedne političke analize još od osnivanja Zajedničkog tržišta (Lisnyak 2012). Ove stranke prepoznaju važnost EU za ekonomski prosperitet i političku stabilnost Njemačke te stoga promiču politiku koja podržava daljnju integraciju. Unatoč povijesnoj podršci integraciji, demokršćanske stranke suočavaju se s izazovima unutar vlastitih redova. Porast euroskepticizma unutar EU doveo je do toga da neki članovi tih stranaka postanu kritični prema integraciji. Međutim, CDU/CSU i dalje održavaju pro-integracijski stav zbog povijesnih veza i ideoloških opredjeljenja, naglašavajući da je EU ključna za dugoročni uspjeh Njemačke i Europe u cjelini.

Osim CDU/CSU, i druge članice Europske pučke stranke (EPP), poput španjolske Partido Popular, francuske Les Républicains i poljske Platforma Obywatelska, aktivno podupiru proces europske integracije. Partido Popular u Španjolskoj ističe važnost ekonomske suradnje i zajedničke sigurnosne politike unutar EU kao ključne aspekte svoje platforme, dok Les Républicains u Francuskoj naglašavaju potrebu za jačanjem europskih institucija kako bi se učinkovito nosili s globalnim izazovima. Poljska Platforma Obywatelska, s druge strane, snažno zagovara europsku solidarnost i koheziju kao temelje za ekonomski i socijalni razvoj zemlje. Demokršćanske stranke također ističu važnost institucionalnih reformi unutar EU kako bi podržale socijalnu dimenziju europske integracije. Ove reforme su usmjerene prema jačanju političkih institucija EU i boljoj koordinaciji među članicama, što je ključno za postizanje dugoročnih ciljeva integracije (Kapitán i Kapitánová, n. d.). Podrška europskoj integraciji među demokršćanskim strankama odražava se u njihovoj kontinuiranoj podršci za ekonomski rast, politički razvoj i socijalnu koheziju unutar EU. Njihov doprinos stabilnosti i prosperitetu Europe je neprocjenjiv, čineći ih ključnim akterima u suvremenom procesu europske integracije.

Osim ekonomske i političke dimenzije, demokršćanske stranke također se fokusiraju na pitanje nacionalnog identiteta u kontekstu europske integracije. Smatraju da je očuvanje nacionalnog identiteta moguće unutar okvira Europske unije, promovirajući ideju da europska integracija ne znači brisanje nacionalnih posebnosti, već njihovo obogaćivanje kroz kulturnu razmjenu i suradnju. U tom smislu, demokršćanske stranke često zagovaraju politiku koja balansira između očuvanja nacionalnih tradicija i prihvatanja zajedničkih europskih vrijednosti. Pitanje nacionalnog identiteta posebno je važno za stranke poput poljske Platforma Obywatelska, koje zagovaraju europsku solidarnost dok istovremeno čuvaju poljski nacionalni identitet i tradiciju.

²³ Vidjeti više u: Iryna Boyko. *The European Union: The History of Establishment and Significance for Ukraine*. Ivan Franko National University of Lviv, 2023.

Odnosi s crkvom također igraju značajnu ulogu u politici demokršćanskih stranaka. One tradicionalno održavaju bliske veze s crkvama, koje smatraju ključnim partnerima u promicanju moralnih i etičkih vrijednosti u društvu. Demokršćanske stranke, kroz svoju politiku, često podržavaju inicijative koje odražavaju kršćanske vrijednosti, kao što su socijalna pravda, solidarnost i zaštita obitelji. Ova suradnja s Crkvom pomaže u jačanju njihovog političkog legitimiteta i podrške među vjernicima. Primjeri uključuju podršku kršćanskim sindikatima u promoviranju političke, ekonomske i socijalne suradnje u Europi, slijedeći socijalne doktrine Katoličke Crkve i protestantskih crkava (Koutroukis 2023).

U suvremenom kontekstu, demokršćanske stranke suočavaju se s izazovima kao što su globalizacija, migracijska kriza i porast populizma. One nastoje odgovarati na ove izazove kroz politiku koja kombinira pragmatična rješenja i očuvanje temeljnih vrijednosti. Na primjer, u pogledu migracije, demokršćanske stranke zagovaraju uravnoteženi pristup koji uključuje kontrolu granica i integraciju migranata u društvo na način koji poštuje ljudska prava i dostojanstvo svih ljudi.

Sveukupno, demokršćanske stranke ostaju predane ideji europske integracije, smatrajući je ključnim elementom za budućnost Europe. Njihova politika usmjerena je na stvaranje snažne, ujedinjene Europe koja je sposobna nositi se s globalnim izazovima dok istovremeno čuva bogatu kulturnu i nacionalnu raznolikost svojih članica. Ova vizija Europe kao zajednice naroda temelji se na principima solidarnosti, pravde i zajedničkog prosperiteta, što demokršćanske stranke nastoje promovirati kroz svoje djelovanje na nacionalnoj i europskoj razini.

Europeizacija srbijanskog društva – procesi i izazovi za hrvatsku nacionalnu manjinu

Jedan od najvažnijih uvjeta približavanja određene države Europskoj uniji je prilagodba i usuglašavanje pravnog sustava te cijeloga niza elemenata s europskim standardima. Ovaj proces, poznat kao *acquis communautaire*, obuhvaća usklađivanje zakona, propisa i politika u različitim sektorima kako bi se postigla potpuna kompatibilnost s pravnim okvirom EU. Pitanja koja su važna za nacionalne manjine u ovom kontekstu postaju središnja točka, jer su integralni dio političkog, kulturnog i ekonomskog života svake države kandidata. Europska unija posvećuje veliku pozornost političkoj stabilizaciji država članica i kandidata, što uključuje rješavanje statusa manjina na pravnoj osnovi. To se postiže kroz izradu zakona i drugih pravnih propisa koji omogućuju integraciju manjina u društvo, pri čemu se naglašava izbjegavanje asimilacije i getoizacije. Cilj je stvoriti okruženje u kojem manjine mogu sudjelovati u svim aspektima društvenog života – političkom, ekonomskom, kulturnom i drugim oblicima i institucijama, dok se istodobno usklađuju odnosi i suradnja između manjina i većinskog stanovništva na temelju načela vladavine zakona i demokratske odlučnosti društva.

Katharina Crepaz naglašava da su države Centralne i Jugoistočne Europe, osobito bivše socijalističke države, bile prve gdje je EU aktivno zahtijevala provođenje

mjera zaštite manjina kao uvjet za punopravno članstvo. Ovaj zahtjev proizišao je iz Kopenhaških kriterija usvojenih 1993. godine, koji jasno postavljaju poštovanje i zaštitu prava manjina kao jedan od ključnih uvjeta za pristupanje EU (Crepaz 2016: 23). Kopenhaški kriteriji naglašavaju političke uvjete koje države kandidati moraju ispuniti, uključujući stabilnost institucija koje jamče demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje te zaštitu manjina. Međutim, logično pitanje postavlja već glasoviti i spomenuti Kymlicka kada je u pitanju uređivanje položaja nacionalnih manjina u postsocijalističkim državama – jesu li modeli multikulturalizma i manjinskih prava razvijanih u zapadnim demokracijama primjenjivi i relevantni za postsocijalističke zemlje Centralne i Jugoistočne Europe? Kymlicka smatra kako od strane zapadnih demokracija postoji određen pritisak da zemlje bivšeg istočnog bloka moraju usvajati standarde razvijane kroz najrelevantnije međunarodne institucije. Nadalje, kanadski teoretičar smatra da ovdje dolazi do četiriju međusobno povezanih procesa, najprije da postoje jasno definirani standardi ili modeli u zapadnim demokracijama, drugo da su funkcionalni na zapadu, treće da se mogu primijeniti u postsocijalističkim državama i na koncu da postoji legitimnost uloge međunarodne zajednice u promoviranju i osiguravanju da se ovi standardi implementiraju (Kymlicka 2002). Ove četiri postavke prilično su kontroverzne, najprije jer same zapadne demokracije različito tretiraju etničko pitanje unutar svog teritorijalnog ustrojstva, a pokušaji da se kodificira minimalni set standarda ili najboljih praksa pokazali su se prilično kompleksnim. Kymlicka jasno ukazuje da sami građani zapadnih država smatraju pojedine standarde zaštite manjina neuspjelim u svojim državama, a katkada ih promatraju i kao štetne.

Kada se postavi pitanje primjene zapadnih modela u društvima zakašnjele tranzicije, onda ono postaje još kontroverznije, jer se zemlje Centralne i Jugoistočne Europe od razvijenog zapada razlikuju po mnogim faktorima kao što su povijest, demografija, ekonomski i socijalni razvitak, demokratska konsolidacija, itd. Ako se uvažavaju ove razlike, onda se mora i primijetiti da bi pokušaj nametanja zapadnih standarda novim demokracijama išao čak u smjeru dodatnog urušavanja međuetničkih odnosa jer bi se on stubokom protivio lokalnim tradicijama, običajima i željama. Kymlicka smatra da postavljanje kriterija od strane zapadnih država postkomunističkim državama, kako bi se one ponovno pridružile Europi, počiva na kontroverznim pretpostavkama, najprije zbog standarda koji su kreirani i donošeni u panici od eskaliranja međuetničkih sukoba širom teritorija negdašnjeg istočnog bloka.²⁴ Kymlicka smatra i da nije bilo dovoljno javne debate i akademskih analiza prilikom postavljanja standarda, niti je bilo pretpostavki o implikacijama koje iz toga mogu proizaći. Potrebno je primijetiti da je samo manjinsko pitanje u europskom znanstvenom i političkom diskursu dosta dugo bilo zatomljeno sve do izbijanja etničkih sukoba, posebice na Balkanu. Pokušaji europskih institucija da saniraju posljedice nastale sukobima, nametnulo je i pitanje ponovnog preispitivanja položaja naroda

²⁴ Vidjeti više u: Will Kymlicka, *Western Multicultural Theory and Practice and its Applicability to the Post-Communist World*, Routledge, 2005.

koji su se raspadom negdašnjih federalnih multietničkih država našli izvan granica svojih novoformiranih domovina.²⁵

Ovo je posebice važno za Srbiju gdje su pojedini narodi od takozvanih konstitutivnih naroda postali nacionalnim manjinama, bilo da im je taj status priznat ili ne. Nakon raspada SFRJ, za hrvatski narod u Srbiji su nastale okolnosti slične onima s kojima su se već suočavali bački Hrvati u razdoblju raspada Austro-Ugarske Monarhije. Hrvati su prvi puta u povijesti, od statusa konstitutivnog naroda koji su formalno pravno stekli još ulaskom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, postali nacionalnom manjinom u većini novonastalih nacionalnih država. Ovu novonastalu situaciju jednako teško su podnijeli i sunarodnjaci u matici i u novoj dijaspori. Osim navedenog, traumatična prilagodba novonastaloj situaciji praćena je pogoršanjem međuetničkih odnosa, brutalnim ratom Srbije s njezinim susjedima, ogromnim ra-

²⁵ Kako pišu autori Robert G. Moser i Zoltan Barany, Kymlicka naglašava kako smo svjedoci značajnog trenda prema internacionalizaciji pitanja prava manjina u postkomunističkoj Europi, gdje se širok spektar međunarodnih institucija, uključujući Organizaciju za sigurnost i suradnju u Europi (OEES), Vijeće Europe, Europsku uniju i NATO, aktivno uključio u odlučivanje o odnosima između država i manjina. Kymlicka ističe kako te institucije formuliraju standarde o tome kako države trebaju tretirati svoje manjine, prate poštuju li države te standarde, daju preporuke o tome kako poboljšati odnose između država i manjina, te nude različite nagrade za zemlje koje se pridržavaju ovih međunarodnih standarda i preporuka, dok nameću kazne za one koje to ne čine. Iako bi ovi standardi načelno trebali vrijediti za sve europske zemlje, fokus ovih organizacija gotovo je isključivo na postkomunističkim državama Srednje i Istočne Europe. Kymlicka nadalje napominje da, iako su mnoge od ovih institucija relativno nove, one su već pokušale procijeniti učinkovitost pojedinih mehanizama u zaštiti manjina i sprječavanju ili smanjenju etničkog nasilja u postkomunističkoj Europi. Autori također prenose Kymlickino razmatranje kako je projekt internacionalizacije prava manjina implicirao postojanje međunarodnih normi ili barem europskih standarda u vezi s pravima nacionalnih manjina, no u stvarnosti postoje značajna neslaganja o tim pravima, kako unutar zapadnih demokracija, tako i između Zapadne i Istočne Europe, tumačeći kako Kymlicka posebno ističe duboka neslaganja o pitanju teritorijalne autonomije ili samouprave za nacionalne manjine u duboko podijeljenim društvima kakva jesu negdašnja društva bivših komunističkih federacija. No, dužni smo ukazati na nekoliko činjenica kako bismo izbjegli eventualnu mogućnost da se eminentni kanadski filozof percipira kao netko tko posjeduje karakteristike licemjera. Naime, na primjeru Canade, Kymlicka snažno podržava teritorijalnu autonomiju kao sredstvo za očuvanje kulturne posebnosti i političke samouprave manjinskih zajednica, primjerice kroz uspostavljene aranžmane za autohtone narode i francusko govorno područje Quebeca. Ova teritorijalna autonomija je sastavni dio multikulturalnog okvira koji omogućava manjinskim zajednicama ostvarivanje svojih prava unutar stabilne demokratske strukture. Suprotno tome, u postkomunističkim državama Kymlicka je rezerviran prema teritorijalnoj autonomiji zbog političke osjetljivosti i povezanosti s nestabilnošću. Iako priznaje važnost prava na uživanje vlastite kulture i učinkovito političko sudjelovanje, smatra da međunarodne organizacije često izbjegavaju izričito priznavanje prava na teritorijalnu autonomiju zbog dubokih neslaganja unutar zapadnih demokracija i između Zapadne i Istočne Europe. Međutim, Kymlicka priznaje da je ideja autonomije često neizbježna i mora se ozbiljno razmotriti kako bi se osigurala dugoročna stabilnost i mirno rješavanje etničkih sukoba u postkomunističkoj Europi. Dakle, dok Kymlicka podržava teritorijalnu autonomiju u Kanadi kao stabilan okvir za manjinska prava, u postkomunističkoj Europi pristupa oprezno, naglašavajući potrebu za ravnotežom između kulturnih prava i političke stabilnosti. Vidjeti više u: Will Kymlicka, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*, Oxford University Press, 2001. i Robert G. Moser, Zoltan Barany, *Ethnic Politics after Communism*, Ithaca: Cornell University Press, 2018.

žanjanima i velikim civilnim žrtvama. Tako su Hrvati, u razdoblju kraćem od jednog stoljeća, ponovno došli u situaciju da preispituju granice svojih teritorijalno-politićkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih ingerencija. Posljedice ovakvih procesa osjećaju se i u suvremenosti, te veliki izazovi kao što su negativna stopa nataliteta, koja je karakteristićna i za druge manjine u Srbiji, kontinuirano iseljavanje manjine, starenje i na koncu proces snažne asimilacije, pridonose populacijskom slabljenju hrvatskoga naroda u Srbiji.

U novonastalim uvjetima nakon raspada SFRJ, politićko organiziranje Hrvata u Srbiji predstavljalo je nužan korak prema osiguravanju njihovih prava i interesa u okviru nove politićke realnosti. To je uključivalo i potrebu za aktivnim djelovanjem u okviru međunarodnih organizacija i institucija koje se bave zaštitom manjinskih prava, kako bi se osigurala dodatna podrška i pritisak za ostvarivanje prava hrvatske manjine u Srbiji. Također, bilo je ključno raditi na jaćanju svijesti unutar same zajednice o važnosti politićkog angažmana i sudjelovanja te poticanju mladih na aktivno uključivanje u politićki život, čime bi se osigurao kontinuitet i dugoroćna održivost politićkog djelovanja. Sve ove aktivnosti morale su biti usmjerene prema postizanju konkretnih politićkih ciljeva, kao što su osiguravanje adekvatne zastupljenosti u politićkim tijelima, zaštita kulturnih i obrazovnih prava, te poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta za hrvatsku manjinu. U tom kontekstu, bilo je ključno raditi i na izgradnji koalicija i savezništava s drugim manjinskim zajednicama i progresivnim politićkim snagama unutar Srbije, kako bi se osigurala šira podrška za ostvarivanje manjinskih prava i jaćanje demokratskih institucija. Proces politićkog organiziranja i djelovanja Hrvata u Srbiji bio je, stoga, složen i višeslojan zadatak koji je zahtijevao dugoroćno planiranje, strateško promišljanje i aktivno sudjelovanje svih ćlanova zajednice.

U suvremenom kontekstu, hrvatska zajednica u Srbiji suoćava se s nizom izazova koji zahtijevaju pažljivo i strateško politićko djelovanje kako bi se osigurala njihova prava i unaprijedili njihovi društveni i ekonomski uvjeti. Globalizacija i regionalna integracija, kao što je proces pridruživanja Srbije Europskoj uniji, otvaraju nove prilike, ali i postavljaju dodatne zahtjeve pred manjinske zajednice. U tom kontekstu, politićko organiziranje Hrvata u Srbiji mora se temeljiti na dubokom razumijevanju suvremenih politićkih, društvenih i ekonomskih dinamika, te na sposobnosti prilagoćavanja promjenjivim uvjetima. Jedan od ključnih aspekata suvremenog politićkog djelovanja hrvatske zajednice jest osiguravanje adekvatne zastupljenosti u politićkim tijelima na svim razinama vlasti. To podrazumijeva ne samo sudjelovanje u izborima i aktivno kandidiranje, već i izgradnju mreže politićkih savezništava koja mogu osigurati da glas hrvatske manjine bude uvažen u donošenju odluka. U tom smislu, važno je raditi na jaćanju politićke pismenosti i svijesti unutar zajednice, posebno među mladima, kako bi se osigurao kontinuitet politićkog djelovanja i prijenos iskustava i znanja na nove generacije.

Suvremeni izazovi s kojima se Hrvati u Srbiji suoćavaju uključuju i socio-ekonomske aspekte, poput negativne stope nataliteta, kontinuiranog iseljavanja mladih i radno sposobnog stanovništva, te starenja populacije. Ovi demografski trendovi zahtijevaju sveobuhvatne i dugoroćne strategije koje će se fokusirati na stvaranje uvjeta

za ostanak i povratak mladih, poticanje gospodarskog razvoja u područjima gdje živi hrvatska manjina, te osiguranje pristupa kvalitetnim obrazovnim i zdravstvenim uslugama. U tom kontekstu, važno je surađivati s lokalnim i regionalnim vlastima, kao i s međunarodnim organizacijama, kako bi se osigurala potrebna podrška i resursi za provedbu ovih strategija.

Kulturna autonomija i očuvanje nacionalnog identiteta također su od ključne važnosti za hrvatsku zajednicu u Srbiji. U suvremenom kontekstu, to podrazumijeva aktivno djelovanje na području kulturne politike, osiguravanje sredstava za rad kulturnih institucija te promociju hrvatske kulture i jezika kroz različite medije i obrazovne programe. Također je važno raditi na izgradnji mostova između matične domovine i dijaspore kako bi se osigurala kontinuirana podrška i razmjena iskustava i resursa.

U suvremenom političkom kontekstu, hrvatska zajednica u Srbiji mora također biti spremna odgovoriti na izazove koji dolaze iz promjenjivog sigurnosnog okruženja. To uključuje aktivno sudjelovanje u dijalogu o manjinskim pravima i sigurnosti na regionalnoj i europskoj razini te suradnju s međunarodnim organizacijama i institucijama koje se bave pitanjima ljudskih prava i sigurnosti. Ova suradnja može pomoći u osiguravanju da se glas hrvatske zajednice u Srbiji čuje i uvaži na međunarodnoj sceni te da se osiguraju potrebna sredstva i podrška za zaštitu njihovih prava.

Konačno, suvremeno političko djelovanje hrvatske zajednice u Srbiji mora biti usmjereno i prema izgradnji snažnih i održivih institucija unutar same zajednice. To uključuje jačanje kapaciteta postojećih organizacija i institucija te stvaranje novih koje će moći adekvatno odgovoriti na potrebe i izazove s kojima se zajednica suočava. U tom kontekstu, važno je raditi na izgradnji povjerenja unutar zajednice, poticanju transparentnosti i odgovornosti u radu institucija te osiguravanju da svi članovi zajednice imaju priliku sudjelovati u odlučivanju i oblikovanju budućnosti svoje zajednice.

DSHV kao stožer borbe za prava hrvatske nacionalne manjine u Srbiji – neophodnost ideološke orijentacije

Ključni identitet svake političke stranke odražava se kroz njen politički program. Program stranke definira njene vrijednosti, ciljeve, načela i strategije, pružajući uvid u njenu ideološku osnovu i način na koji planira ostvariti svoje političke i društvene ciljeve. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) kroz svoj program jasno reflektira demokršćansku ideologiju, što se može analizirati kroz nekoliko ključnih segmenata. Demokršćanstvo kao politička ideologija kombinira principe kršćanske etike s modernim demokratskim vrijednostima. Prema analizi Demmkea (1993.), demokršćanska ideologija stavlja naglasak na zaštitu ljudskog dostojanstva, socijalnu pravdu, solidarnost i supsidijarnost, vrijednosti koje su jasno zastupljene u programu DSHV-a. Ova analiza će se fokusirati na identifikaciju i interpretaciju ključnih elemenata programa DSHV-a koji ga definiraju kao demokršćansku stranku.²⁶

²⁶ Posljednja inačica Programa Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini donesena je na Skupštini Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, održanoj u Subotici 2. ožujka 2008. godine. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. *Program Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini*, Subotica, 2008.

Nacionalni identitet. Program Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) naglašava očuvanje i promociju hrvatskog identiteta kao jedno od svojih temeljnih načela. Hrvati u Vojvodini su opisani kao autohtono stanovništvo i integralni dio šireg hrvatskog naroda. DSHV se zalaže za zaštitu i promociju kulturnog, jezičnog i nacionalnog identiteta Hrvata u Vojvodini kroz nekoliko ključnih aspekata. Jedan od primarnih ciljeva stranke je osiguravanje obrazovanja na hrvatskom jeziku na svim razinama obrazovnog sustava u Srbiji. Program predviđa različite modele obrazovanja, uključujući potpuno obrazovanje na hrvatskom jeziku, dvojezičnu nastavu, posebne programe za njegovanje hrvatskog jezika i kulture, i učenje hrvatskog jezika kao jezika društvene sredine. Ovi modeli omogućavaju mladima da razvijaju svoj identitet u skladu s kulturnim naslijeđem svojih predaka, osiguravajući očuvanje jezičnog identiteta Hrvata. Osim za obrazovanje, DSHV se zalaže za osnivanje i financiranje kulturnih institucija koje promoviraju hrvatsku kulturu i tradiciju. Stranka podržava stvaranje povoljnih uvjeta za rad amaterskih društava, ali i osnutak profesionalnih kulturnih institucija kao što su Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, hrvatskog kazališta i kulturnih centara. Ove institucije igraju ključnu ulogu u očuvanju i promociji kulturnog identiteta Hrvata, osiguravajući im njegovanje i razvijanje vlastite kulture u okviru šire zajednice. DSHV također naglašava važnost medijske prisutnosti i informiranja na hrvatskom jeziku. Stranka se zalaže za povećanje medijskog prostora posvećenog hrvatskim temama i programima na javnim servisima, kao i za osnivanje manjinske informativne agencije koja bi promovirala interese hrvatske zajednice. Ovo osigurava da se glas Hrvata čuje i da se njihova pitanja i interesi adekvatno predstavljaju u javnom diskursu. Identitet Hrvata u Vojvodini nije samo kulturno pitanje, već i političko. DSHV se zalaže za adekvatnu političku zastupljenost Hrvata na svim razinama vlasti, od lokalne do republičke. Stranka se bori za pozitivnu diskriminaciju koja će osigurati Hrvatima proporcionalnu zastupljenost u političkim institucijama, čime bi se njihovi interesi efikasno zastupali i štitili.

Odnos spram Katoličke Crkve. Uloga crkve u društvenom i političkom životu zauzima značajno mjesto u Programu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV). Program stranke priznaje samostalnost i autonomiju crkava i vjerskih zajednica, naglašavajući njihovu slobodu i važan doprinos općem dobru. DSHV ističe da crkve i vjerske zajednice imaju specifičnu suodgovornost za opće dobro, što je u skladu s demokršćanskom tradicijom koja vrednuje moralne i etičke norme koje crkve promoviraju. Stranka se zalaže za aktivno uključivanje crkava u društveni dijalog i njihovu suradnju s državnim institucijama, posebno u područjima obrazovanja, kulture i socijalne skrbi. DSHV prepoznaje crkve kao važne partnere u izgradnji moralnog i etičkog društva, gdje se naglašava značaj vjerskog obrazovanja i očuvanja vjerske kulture kao dijela šireg kulturnog identiteta zajednice. Program stranke također promovira suradnju između crkava i vjerskih zajednica u humanitarnim i socijalnim projektima, naglašavajući solidarnost kao ključnu vrijednost. DSHV se zalaže za poštovanje vjerskih prava i sloboda te za ravnopravno sudjelovanje crkava u javnom životu, što uključuje i njihovu ulogu u pružanju socijalnih usluga. Stranka

podržava inicijative koje omogućavaju crkvama da aktivno sudjeluju u obrazovnim i kulturnim programima, posebno onima koji su usmjereni na očuvanje nacionalnog identiteta i kulturnog naslijeđa Hrvata u Vojvodini. Na taj način, DSHV promovira integraciju vjerskih vrijednosti u društveni život, osiguravajući da crkve igraju ključnu ulogu u jačanju društvene kohezije i moralnih temelja zajednice.

Temeljna načela i ljudska prava. Na samom početku Programa, DSHV definira svoje osnovne vrijednosti, primjerice slobodu, pravdu, jednakost, solidarnost i toleranciju. Ove vrijednosti su ključne za demokršćansku misao koja naglašava ljudsko dostojanstvo i prava svakog pojedinca. Sloboda je definirana kao mogućnost izbora, oslobođena od diktature, predrasuda, prijetnji i nasilja. DSHV se zalaže za slobodu od političkih manipulacija i siromaštva, a prava pojedinca uključuju pravo na život, sigurnost, dostojanstvo, slobodu mišljenja, savjesti, vjeroispovijesti i svjetonazora, kao i pravo na slobodno izražavanje vjerske i nacionalne pripadnosti, okupljanja i organiziranja. Čovjek je, prema Programu DSHV-a, moralno biće koje je slobodno u odlučivanju i odgovorno za svoje odluke i djela pred društvom i Bogom. Ova ideja odražava suštinsku demokršćansku vrijednost koja stavlja naglasak na moralnu odgovornost pojedinca (Kalyvas 1996). Pravednost se temelji na univerzalnosti prava i ostvarivanju jednakih prava za sve ljude, uključujući rodnu ravnopravnost. DSHV se zalaže za društvo u kojem vladaju pravednost, jednakost u dostojanstvu, slobodi i pravima, bez obzira na funkciju, moć ili doprinos društvu.

Obitelj kao temelj društva. DSHV posvećuje značajan dio Programa promocijanju obiteljskih vrijednosti, što je još jedan ključni element demokršćanske misli. Obitelj je prepoznata kao osnovna jedinica društva gdje se pojedinac rađa, razvija, stječe osjećaj odgovornosti, časti i dostojanstva. Stranka se zalaže za stvaranje povoljne društvene klime koja podržava obitelj, poštovanje roditelja i priznavanje odgovornog roditeljstva. U Programu se naglašava da su muškarac i žena ravnopravni u obitelji, a društvo treba podržavati roditelje u njihovoj odgovornoj ulozi. DSHV se zalaže za obitelj kao osnovnu stanicu društva, gdje se pojedinac formira kao moralno i društveno biće. Kukathas (2003) ističe da je podrška obitelji ključna za očuvanje moralnih i društvenih vrijednosti, što je suštinski dio demokršćanske ideologije. Obitelj je mjesto gdje se stječu osnovne vrijednosti i gdje se oblikuju pojedinci koji će doprinositi društvu, pa je stoga njeno jačanje ključno za stabilnost i napredak zajednice.

Solidarnost i socijalna pravda. Demokršćanska ideologija stavlja snažan akcent na solidarnost i socijalnu pravdu, što je jasno reflektirano u Programu DSHV-a. Stranka se zalaže za zaštitu slabijih članova društva, promoviranjem ravnopravnih uvjeta za zadovoljenje interesa svih ljudi i zaštitu od samovolje moćnijih. Ovi principi su osnovani na ideji da društvo mora brinuti o svima koji su u nevolji, povezivati ljude međusobno kroz solidarnost i zalagati se za zajednicu. Van Kersbergen naglašava da je solidarnost fundamentalna vrijednost u demokršćanskom političkom okviru, jer povezuje pojedince i zajednice kroz međusobnu podršku i brigu.²⁷ DSHV se zalaže za sustav socijalne zaštite koji osigurava podršku najugroženijima

²⁷ Vidjeti više u: Kees Van Kersbergen, *Social Capitalism; A Study of Christian Democracy and the Welfare State*, Routledge London, 1995.

i promovira ekonomske i socijalne mjere koje će smanjiti nejednakosti u društvu. Ove mjere uključuju zaštitu radnih prava, podršku obiteljima s niskim prihodima i promoviranje pristupa zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za sve građane, bez obzira na njihov socijalni status.

Demokracija i supsidijarnost. DSHV promovira demokraciju kao stalno razvijajući politički i društveni proces koji osigurava sudjelovanje i suodlučivanje građana u javnom životu. Princip supsidijarnosti, koji je osnovica demokracije, naglašava da organizacija, društvo i država trebaju prepuštati inicijativu građanima ili grupama građana koje mogu efikasno obavljati određene zadatke. Ovaj princip je temelj demokracije i osigurava da vlast ostane u rukama građana. Schmidt (2002) objašnjava da supsidijarnost omogućava decentralizaciju vlasti i povećava efikasnost upravljanja, što je ključno za funkcionalnu demokraciju. DSHV se zalaže za sustav lokalne samouprave koji omogućava građanima da aktivno sudjeluju u donošenju odluka koje utječu na njihove živote, promovirajući transparentnost i odgovornost vlasti. Također, stranka se zalaže za jačanje regionalne autonomije Vojvodine, kao specifične teritorijalne cjeline sa svojim kulturnim i ekonomskim specifičnostima.

Obrazovanje i kultura. Stranka se zalaže za značajno povećanje ulaganja u obrazovanje, obavezno obrazovanje na srednjoj razini i reformu obrazovnog sustava u skladu s europskim standardima. Također, DSHV promovira očuvanje i promoviranje hrvatske kulture, čime se naglašava važnost kulturnog identiteta i naslijeđa, što je također dio demokršćanske ideologije koja vrednuje kulturnu raznolikost i identitet. DSHV se zalaže za uvođenje hrvatskog jezika u obrazovni sustav Srbije, omogućavajući pripadnicima hrvatske manjine da se obrazuju na svom materinskom jeziku i time očuvaju svoj kulturni identitet. Također, stranka promovira aktivnosti koje potiču kulturnu razmjenu i suradnju s drugim etničkim zajednicama, čime se doprinosi međusobnom razumijevanju i toleranciji.

Zdravstvo i socijalna skrb. U dijelu programa posvećenom zdravstvu i socijalnoj skrbi, DSHV naglašava važnost adekvatne zdravstvene zaštite dostupne svakom građaninu pod jednakim uvjetima, kao i reforme socijalnog sustava kako bi se zaštitili najugroženiji članovi društva. Ovi principi su u skladu s demokršćanskom etikom koja teži socijalnoj pravdi i zaštiti slabijih. DSHV se zalaže za unaprjeđenje zdravstvenih usluga, osiguranje pristupa zdravstvenoj zaštiti za sve građane i borbu protiv korupcije u zdravstvenom sektoru. Također, stranka promovira razvoj socijalnih programa koji podržavaju starije osobe, osobe s invaliditetom i druge ranjive grupe, osiguravajući im dostojanstven život i socijalnu uključenost.

Program Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) artikulira se unutar klasičnog politološkog diskursa demokršćanske ideologije, naglašavajući esencijalne vrijednosti socijalne pravde, supsidijarnosti, poštovanja ljudskog dostojanstva i promocije općeg dobra. Ove vrijednosti predstavljaju temelj za izgradnju društva koje integrira moralne i etičke principe s praktičnim političkim rješenjima, čime DSHV demonstrira posvećenost stvaranju pravednog, inkluzivnog i solidarnog društva, usklađenog s najvišim europskim standardima.

Identitet Hrvata u Vojvodini zauzima centralno mjesto u programu DSHV-a, koji se posvećuje očuvanju i promociji kulturnog, jezičnog i nacionalnog identiteta Hrvata kroz sveobuhvatne obrazovne, kulturne i medijske inicijative. Ove aktivnosti ne samo da jačaju osjećaj pripadnosti i kontinuiteta među Hrvatima u Vojvodini, već i doprinose bogatstvu kulturnog mozaika Srbije. Naglašavanjem značaja obrazovanja na hrvatskom jeziku, DSHV osigurava da mladi Hrvati mogu sačuvati svoj jezik i kulturu, čime se jača njihov identitet i povezanost sa širim hrvatskim narodom. Ova posvećenost očuvanju identiteta integrirana je u politički okvir koji promovira pravednost, jednakost i slobodu. Katolička Crkva ima ključnu ulogu u očuvanju moralnih vrijednosti i kulturnog identiteta Hrvata u Vojvodini. Program DSHV-a prepoznaje crkvu kao fundamentalnog partnera u izgradnji moralnog i etičkog društva, naglašavajući njenu autonomiju i značaj u promociji općeg dobra. Suradnja s Katoličkom Crkvom u područjima obrazovanja, kulture i socijalne skrbi pokazuje posvećenost DSHV-a integraciji vjerskih vrijednosti u društveni život, čime se doprinosi jačanju društvene kohezije i moralnih temelja zajednice. Program promovira vjerske vrijednosti i moralne norme koje doprinose društvenoj koheziji i solidarnosti, prepoznajući Crkvu kao suštinskog aktera u ovom procesu.

DSHV, kroz svoj Program, demonstrira kako demokršćanske vrijednosti mogu biti praktično primijenjene u modernom društveno-političkom kontekstu, posebno u multietničkim i multikonfesionalnim zajednicama poput Vojvodine. Stranka uspješno balansira između očuvanja nacionalnog identiteta i integracije u širu društvenu strukturu, promovirajući vrijednosti koje doprinose pravednosti, solidarnosti i demokratskoj participaciji. Ova kompleksna mreža vrijednosti i politika jasno pokazuje kako DSHV koristi demokršćansku ideologiju da oblikuje svoje političke ciljeve i aktivnosti, istodobno poštujući i promovirajući kulturne specifičnosti i vjerske vrednote svojih članova. Program DSHV-a stoga predstavlja sveobuhvatan okvir za političko djelovanje koje teži stvaranju pravednog, inkluzivnog i solidarnog društva, utemeljenog na dubokim moralnim i etičkim vrijednostima.

Statistički aspekti – od ideološke orijentacije ka konkretnim rezultatima

Kako bismo sagledali statističke aspekte uloge demokršćanske ideologije DSHV-a u europeizaciji Srbije, proučavat ćemo razdoblje od 2000. godine. Naime, te godine DSHV nije izašao na izbore, a srušen je i režim predsjednika Slobodana Miloševića, što je dovelo do potpune promjene političke scene u Srbiji. Iako su se okolnosti i državna politika značajno promijenili, politička orijentacija Republike Srbije prema pridruživanju Europskoj uniji (EU) postala je ključna. Proces europeizacije Srbije dobiva na važnosti, a ovo razdoblje možemo podijeliti na dvije glavne faze: razdoblje od 2003. godine, kada Petar Kuntić postaje predsjednik DSHV-a, i razdoblje od 2016. godine, kada na čelo stranke dolazi Tomislav Žigmanov.

U prvom razdoblju, pod vodstvom Petra Kuntića, DSHV se etablirao kao stranka koja se odlučuje za koalicije s partnerima koji dijele njihove europske vrijednosti. Prvi značajan politički uspjeh postigli su 2007. godine ulaskom u Narodnu

skupštinu u koaliciji s Demokratskom strankom. Ovaj period obilježen je parafiranjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) s EU, što je značajno doprinijelo stabilizaciji i jačanju stranačkih pozicija DSHV-a.

Dolaskom Tomislava Žigmanova na čelo stranke 2016. godine, DSHV nastavlja svoju političku borbu kroz koalicije, ali se sve više fokusira na zaštitu prava manjina i održavanje europskog kursa Srbije. Žigmanovljevo vodstvo obilježeno je direktnim sudjelovanjem u vladi i osiguravanjem resora za ljudska i manjinska prava, što simbolizira ne samo političku stabilnost DSHV-a nego i njihovu veću ulogu u procesu europeizacije Srbije.

Statistički podaci pokazuju da rezultati DSHV-a često koreliraju s napretkom Srbije prema EU, naglašavajući važnost europskih integracija kao faktora političkog uspjeha stranke. Ova korelacija je posebno očigledna u periodima kada su postignuti značajni koraci ka članstvu u EU, kao što su parafiranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i dobivanje statusa kandidata. S druge strane, padovi u podršci DSHV-a često se poklapaju s periodima stagnacije ili komplikacija u procesu europskih integracija, što dodatno potvrđuje važnost europske orijentacije za politički uspjeh stranke. DSHV je, kroz dosljednu politiku koaliranja s proeuropskim strankama i fokusiranjem na prava manjina, uspio održati stabilnu podršku i kontinuitet u svom političkom djelovanju. Njegova ustrajnost u promoviranju europskih vrijednosti i zaštiti manjinskih prava ostavlja ga kao ključnog aktera u političkom pejzažu Srbije, važnog partnera u regionalnim europskim integracijama i značajnog zastupnika hrvatske manjine u Srbiji.

Tablica 1: Rezultati DSHV-a na izborima za narodne zastupnike u Skupštini Republike Srbije u periodu 2000. – 2023. godine

Godina	Glasovi	% od važećih	# mandata	Promjena	Koalicija	Status
2000.	Nije sudjelovala	/	0 / 250			bez mandata
2003.	161 765	4,23 %	0 / 250		Zajedno za toleranciju	bez mandata
2007.	915 854	22,71 %	1 / 250	1	S DS-om	Vladina podrška
2008.	1 590 200	38,42 %	1 / 250		ZA EUROPSKU SRBIJU	Vladina podrška
2012.	863 294	22,07 %	1 / 250		IZBORI ZA BOLJI ŽIVOT	oporba
2014.	216 634	6,03 %	0 / 250	-1	DS-NOVA-BS	bez mandata
2016.	227 589	6,02 %	1 / 250	1	DS-NOVA-ZZS-ZZŠ	oporba
2020.	30 591	0,95 %	0 / 250	-1	UDS	bez mandata
2022.	24 024	0,65 %	1 / 250	1	ZZV	Vlada
2023.	29 066	0,76 %	0 / 250	-1	SPP-DSHV	Vlada

Izvor: RIK, Rezultati izbora za Narodnu skupštinu Republike Srbije 2000. – 2023. godine.

Evidentno je da je u oba perioda DSHV preferirao izlazak na izbore u koalicijama, u kojima se pokazao kao pouzdan i stabilan partner s čvrstim glasačkim tijelom u dijelovima zemlje gdje je pretežno stanovništvo hrvatske nacionalne manjine. Kada su u pitanju koalicijski partneri, možemo zaključiti da DSHV nijednog trenut-

ka ne odustaje od europskog puta Republike Srbije, od borbe za ljudska i manjinska prava s naglaskom na hrvatsku nacionalnu manjinu, ali i da partneri DSHV-a nisu bili prijetnja po demokršćansku ideologiju DSHV-a, odnosno za provođenje prevladavajuće agende Europske unije uzimajući u obzir period nakon 1997. godine.

Po dolasku Petra Kuntića na čelo DSHV-a, DSHV postaje stranka koja se odlučuje za koalicije s partnerima s kojima dijeli svoje europske vrijednosti. Na prvim izborima, vrh DSHV-a predvođen Kuntićem ulazi u koaliciju „Zajedno za toleranciju“ koja je predvođena Ligom socijaldemokrata Vojvodine, a u kojoj su, osim DSHV-a, od manjinskih stranaka sudjelovale stranka Józsefa Kasze i Sandžačka demokratska partija Rasima Ljajića, zbog čega je ova koalicija ostala upamćena kao Čanak-Kasa-Ljajić. Nažalost, ova koalicija, iako je imala 4,23 %, nije ušla u Narodnu skupštinu Republike Srbije 2003. godine jer je u to vrijeme za cenzus bilo potrebno 5 %. Međutim, već na sljedećim izborima 2007. godine DSHV ulazi u koaliciju sa značajno jačim partnerom od prijašnjih, konkretno s Demokratskom strankom, što rezultira prvim osvojenim mandatom u Narodnoj skupštini Republike Srbije nakon ‘petooktobarskih’ promjena. Iako je osvojio zastupničko mjesto, DSHV nije imao svog predstavnika u Vladi Republike Srbije, ali je podržavao rad iste. Isti rezultat postignut je i u naredna dva izborna procesa, odnosno 2008. i 2012. godine. Oba puta DSHV se odlučio za partnerstvo s koalicijom predvođenom Demokratskom strankom i oba puta je zadržao svoj mandat u Narodnoj skupštini Republike Srbije. DSHV 2014. godine nastavlja svoje tradicionalno partnerstvo s Demokratskom strankom bez obzira na to što Demokratska stranka više nije na vlasti, ali svakako ovim potezom DSHV nastavlja ustrajavati u izboru partnera koji se zalažu za europski put Srbije. Cijena ove ustrajnosti bila je ta što je DSHV ostao bez mandata u Skupštini jer je koalicija okupljena oko Demokratske stranke napravila neočekivano loš rezultat.

Novo političko repozicioniranje DSHV-a počinje 2016. godine, kada Tomislav Žigmanov, sadašnji lider DSHV-a, dolazi na mjesto zastupnika u Narodnoj skupštini Republike Srbije kao kandidat oporbene liste predvođene Demokratskom strankom, odnosno njenim tadašnjim liderom Bojanom Pajtićem. DSHV 2020. godine izlazi na izbore u okviru koalicije „Ujedinjena demokratska Srbija“ i ostaje bez zastupničkog mandata, u tada, može se reći, prilično neprirodnim uvjetima bojkota gotovo svih stranaka, osim vladajuće Srpske napredne stranke (SNS). Posljedica je to nedostatka oporbe i manje angažiranosti i aktivacije glasačkog tijela te otvorenog sataniziranja ljudi koji su željeli izaći na izbore. Iako su mnogi očekivali da će ovo biti krah DSHV-a kao nosećeg elementa borbe za prava hrvatske manjinske zajednice u Republici Srbiji, najbolji rezultat u smislu dostizanja sudjelovanja na vlasti DSHV je dostigao na narednim parlamentarnim izborima 2022. godine kada je u koaliciji s manjinskom strankom rusinske nacionalne manjine pod nazivom „Zajedno za Vojvodinu“ došao do jednog mandata, ali i do direktnog sudjelovanja u Vladi Republike Srbije kada za ministra za ljudska i manjinska prava biva imenovan lider DSHV-a Tomislav Žigmanov. Treba napomenuti da je ovo trenutak kada se DSHV prilagođava uvjetima izborne utrke i umjesto koalicija s nemanjinskim strankama svoj

fokus prebacuje na manjinske koalicije. Ovo je rezultiralo time da se i na narednim izborima 2023. DSHV opredjeljuje za koaliciju sa Strankom pravde i pomirenja, na čelu s liderom Usamom Zukorlićem. Iako je rezultat bio bolji nego na prijašnjim izborima, u ovoj koaliciji DSHV je ostao bez zastupničkih mandata u Narodnoj skupštini Republike Srbije, ali ne i bez ministarskog mjesta u Vladi Republike Srbije. Naime, Tomislav Žigmanov zadržava svoj resor i time postaje prvi ministar koji se bavi manjinskim pravima od 2000. godine, koji opstaje na tom mjestu. Imajući u vidu da su ovo ministarstvo uglavnom imale samo proeuropske vlade, jasno je da je pozicioniranje ministra Žigmanova na ovoj poziciji od suštinskog značaja za europski put Srbije, odnosno za očuvanje resora koji je neophodan kako bi svi građani ostvarili svoja Ustavom Republike Srbije zajamčena prava.

Promatrajući stranačku scenu Republike Srbije, može se reći da je jedina prepoznatljiva demokršćanska snaga u Srbiji osim DSHV-a bila Demokršćanska stranka Srbije (u daljnjem tekstu: DHSS). Stranka koju su tijekom njenog postojanja predvodili Vladan Batić te njegova kći Olgica Batić, u jednom periodu i Branislav Lečić, nije uspjela, iako nije stranka nacionalne manjine, izboriti se za značajniji udio u glasačkom tijelu, i nikada nije samostalno izašla na parlamentarne izbore. Također, krah ove stranke dogodio se onog trenutka kada je, usprkos svom demokršćanskom opredjeljenju koje je prevladavajuće u europskom parlamentu, odustala od europskog puta i utopila se u, najblaže rečeno, euroskeptični ako ne i anti-europski Pokret obnove Kraljevine Srbije (u daljnjem tekstu: POKS) 2017. godine. DHSS je naime izgrađena na europskim i proatlantskim vrijednostima što je bio i razlog da 2007. i 2008. godine izađu u koaliciji s LDP-om koji je u političkom spektru promatran kao lijeva stranka dok je DHSS stranka desnog političkog spektra. Može se reći da je udruživanjem, odnosno utapanjem u POKS, DHSS odustala od svojih osnovnih načela i time se pokazala kao nekonzistentna u svojim ciljevima.

Zajednički su nastup DHSS i DSHV, kao dvije demokršćanske opcije, imale na listi u okviru koalicije „Izbor za bolji život“ koja je bila predvođena Borisom Tadićem i Demokratskom strankom. Na ovim izborima obje liste su dobile po jednog predstavnika u parlamentu. Nakon toga DHSS uslijed promjene vlasti prelazi u koaliciju s novom vladajućom strankom, odnosno sa SNS-om, dok DSHV ostaje na listama Demokratske stranke sve do velikog bojkota izbora 2020. godine.

Tablica 2. Usporedni rezultati DSHV-a i DHSS-a na izborima u periodu 2000. – 2023. godine

God.	Postotak DHSS	Broj mandata DHSS	Promjena	Koalicija	Ishod	Postotak DSHV	Broj mandata DSHV	Promjena	Koalicija	Ishod
2000.	64.09 %	7 / 250	+7	DOS	Vlada					
2003.	1.18 %	0 / 250	-7	SS	Bez mandata	4.23 %	0 / 250	-	ZZT	Bez mandata
2007.	5.31 %	1 / 250	+1	Sa LDP-SDU-LSV	Oporba	22.71 %	1 / 250	+1	Sa DS	Vladina podrška
2008.	5.24 %	1 / 250	0	Sa LDP-SDU	Oporba	38.42 %	1 / 250	0	ZES	Vladina podrška

God.	Postotak DHSS	Broj man-data DHSS	Promjena	Koalicija	Ishod	Po-stotak DSHV	Broj man-data DSHV	Promjena	Koali-cija	Ishod
2012.	22.07 %	1 / 250	0	IZBŽ	Oporba	22.07 %	1 / 250	0	IZBŽ	Oporba
2014.	48.35 %	1 / 250	0	Oko SNS	Vladina podrška	6.03 %	0 / 250	-1	Sa DS-Nova-BB	Bez mandata
2016.						6.02 %	1 / 250	+1	Sa DS-Nova	Oporba
2020.						0.95 %	0 / 250	-1	UDS	Bez mandata
2022.						0.65 %	1 / 250	+1	Sa ZZV	Vlada
2023.						0.76 %	0 / 250	-1	Sa SPP	Vlada

Na izborima 2000. godine, DHSS je kao dio koalicije DOS ostvarila ogroman uspjeh osvojivši 64,09 % glasova, što im je donijelo 7 mandata u parlamentu i što je označilo značajan politički trijumf za stranku. Međutim, na izborima 2003. godine, DHSS je doživjela drastičan pad, osvojivši samo 1,18 % glasova i izgubivši svih 7 mandata. Ovaj pad je vjerojatno bio rezultat političkih promjena i nezadovoljstva birača. Godine 2007., DHSS se djelomično oporavila, odnosno bolje izabrala koalicijskog partnera, osvojivši 5,31 % glasova i jedan mandat. Bili su u koaliciji s LDP-GSS-SDU-LSV, ali su ostali u oporbi. Na izborima 2008., DHSS je zadržala slične rezultate s 5,24 % glasova i jednim mandatom, ali su opet ostali u oporbi, ovog puta u koaliciji s LDP-SDU. Iako su ideološki totalno različiti, DHSS i LDP su svoj koalicijski potencijal za suradnju pronašli u činjenici neophodnosti pristupanja Srbije Europskoj uniji te je tako Europski put Srbije spojio jednu lijevu stranku s jednom dosta čvrstom desnom strankom. Na izborima 2012., DHSS je kao dio koalicije oko DS-a ostvarila značajan skok osvojivši 22,07 % glasova, ali su i dalje imali samo jedan mandat, ostajući u oporbi u koaliciji „Izbor za bolji život“. Na izborima 2014., DHSS je kao dio koalicije oko SNS-a na listi koja je osvojila 48,35 % glasova, zadržala samo jedan mandat, gdje su nakon toga podržavali Vladu koju je predvodila koalicija SNS i SPS. Godine 2016., DHSS nije sudjelovala na izborima. Na izborima 2020., DHSS je prestala postojati kao samostalna stranka i utopila se u POKS. Iako stranka i dalje formalno postoji, sve njene akcije vezane su za aktivnosti POKS-a.

Treba spomenuti da su DSHV i DHSS kao dvije demokršćanske stranke u Srbiji imale zajednički nastup na izborima 2012. Tada je koalicija oko DS-a u kojoj su bile obje stranke osvojila 22,07 % i obje stranke su dobile po jedan mandat, ali su i jedni i drugi, kao i većina članova te koalicije, završili u oporbi. Na izborima 2014., DSHV je u koaliciji okupljenoj oko DS-a doživio pad sa 6,03 % glasova te ostao bez mandata i ovo je bila cijena vjernosti europskom putu i demokršćanskim vrijednostima DSHV-a koji nije kao DHSS promijenio partnera i potrčao s ciljem da se pripoji vladajućoj listi. Unatoč sličnostima u rezultatima na nekim izborima, DHSS i DSHV su imali različite političke putove i rezultate tijekom godina. Ovakvim djelovanjem DHSS je pokazala da je, za razliku od DSHV-a, iako nosi demokršćanska u nazivu, zapravo stranka koja nije iskrena u svojoj ideologiji, za razliku od

DSHV-a koji je, unatoč saplitanju od strane nekih koalicijskih partnera u borbi za manjinska prava, ostao dosljedan i nije pravio političke prelete u cilju osiguravanja osobnih interesa.

Zaključujemo da je DHSS započela snažno 2000. osvajanjem većine glasova i uključenjem u Vladu. Međutim, brzo su doživjeli pad, što sugerira da su možda imali problema s održavanjem podrške i političkim stabiliziranjem. Njihov spor oporavak i konačno utapanje u POKS ukazuju na unutarne promjene ili probleme u prilagođavanju političkom pejzažu. Može se reći da DHSS nije ni izgradila ni identitet ni demokršćanske vrijednosti, jer je njihov put nakon gubitka lidera Vladana Batića bio jako nestabilan i nedefiniran, a ponajmanje vođen demokršćanskim vrijednostima koje nose u imenu. S druge strane, DSHV je imao stabilniji put, s nekoliko uspona i padova, ali su uspjeli održati određenu podršku i kontinuitet. Njihova odluka da ostanu samostalna stranka, umjesto da se pridruže većoj koaliciji, može ukazivati na njihovu sposobnost održavanja interesa i političkog stava. DSHV kao manjinska stranka zastupa oko 39.000 pripadnika hrvatske manjinske zajednice i možemo smatrati da je uspjela zadržati potporu biračkog tijela. Njihova temeljna načela i ustrajnost u borbi za pravdu, europski put Srbije i demokršćanske vrijednosti svakako su doprinijeli stabilnosti ove organizacije. Analizirajući ove trendove, može se zaključiti da je DSHV uspio održati veću stabilnost u političkom pejzažu u usporedbi s DHSS-om, što bi moglo biti posljedica njihove sposobnosti da se brže prilagode promjenama i održe kontinuitet u političkom djelovanju, kao i vjernost svojim demokršćanskim vrijednostima. Također, zahvaljujući ovoj stabilnosti, DSHV se uspio održati kao jedina demokršćanska snaga u Srbiji, i kao pripadnik pravca koji je većinski u EU, može se reći jedan od rijetkih, ustrajnih čimbenika u borbi za europski put Srbije.

Europski put Srbije je ujedno bio od presudnog značaja za rezultate DSHV-a na izborima u Republici Srbiji. Odnosno, može se čak izvući zaključak da rezultati DSHV-a prate tendencije koje prate i europski put Srbije.

Tablica 3. Ključni događaji u procesu EU integracija Republike Srbije

Datum	Događaj
21. lipnja 2003.	Solunski samit, potvrđen SAP kao politika EU za Zapadni Balkan
Listopad 2005.	Pokrenuti pregovori o SAA
1. studenog 2007.	Parafiran SAA sa Srbijom
1. siječnja 2008.	Stupanje na snagu sporazuma o viznoj liberalizaciji i readmisiji
14. prosinca 2015.	Otvorena poglavlja 32 i 35
18. srpnja 2016.	Otvorena poglavlja 23 i 24
25. lipnja 2018.	Otvorena poglavlja 13 i 33
14. prosinca 2021.	Otvorena poglavlja 14, 15, 21, 27

Iako je 2003. godine DSHV sa svojom koalicijom dobio 4,23 % glasova, nije osvojio nijedan mandat. Ovo se poklapa sa Solunskim samitom 2003. godine, koji je označio ozbiljan početak procesa europskih integracija za Srbiju. Treba spomenuti da je ova koalicija bila pretežno manjinska okupljena oko Lige socijaldemokrata Vojvodine koja je prije svega regionalna stranka i da je ovakav rezultat, iako

je ostala bez mandata, svakako predstavljao veliki uspjeh za demokraciju u Srbiji, tada državnoj zajednici Srbije i Crne Gore. DSHV je 2007. godine u koaliciji oko Demokratske stranke, koja je osvojila 22,71 % glasova, osvojio jedan mandat, što se poklapa s parafranjem SAA 2007. godine. Ovo sugerira da su ključni koraci k EU integraciji pozitivno utjecali na rezultate DSHV-a. Sljedeće 2008. godine, u koaliciji oko Demokratske stranke, DSHV je zadržao mandat, a koalicija je osvojila 38,42 % glasova, ubrzo nakon što je Srbija potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i Sporazum o viznoj liberalizaciji. Iako su rezultati bili slični onima iz 2007. godine, što je djelovalo kao pad koalicije oko Demokratske stranke, DSHV je zadržao jedan mandat. To je period kada je Srbija dobila status kandidata za članstvo u EU. DSHV je 2014., u koaliciji oko Demokratske stranke koja je osvojila 6,03 % glasova, izgubio mandat, unatoč nastavku pregovora o članstvu u EU. Treba imati u vidu da je DSHV na ove izbore izašao u koaliciji s partnerom koji od 2012. više nije vlast, ali je DSHV u skladu sa svojim političkim načelima ostao vjeran partner.

DSHV je, ustrajan u koaliciji oko Demokratske stranke, 2016. godine povratio mandat, kada je ova koalicija osvojila 6,02 % glasova, tijekom perioda otvaranja ključnih poglavlja 23 i 24. Treba imati u vidu da je na ovim izborima predsjednik DS-a bio Bojan Pajtić, koji dolazi iz AP Vojvodine te je jasno da je prepoznat značaj DSHV-a kao stabilnog partnera u europskim integracijama. U periodu od 2007. do 2016. godine DSHV je vjeran partner Demokratskoj stranci čija je politika zasnovana na temelju europskih integracija u ovom periodu. Nakon 2016. strukturalnim promjenama u DS-u došlo je do blagih sumnji u europski put, iako stranka i dalje zagovara isti, ali je bilo jasno da DSHV mora početi tražiti nove partnere kako bi nastavio borbu za europski put Srbije. DSHV je sa svojim partnerima UDS 2020. godine, uslijed slabog rezultata ove koalicije od 0,95 %, ostao bez mandata. Upravo je ovo period kada je počela stagnacija europskog puta Srbije. Komplikacije u procesu europskih integracija Srbije počinju u ovom trenutku i postaje jasno da je manjinska politika put kojim se mora potaknuti europeizacija Srbije. Tako 2022. godine, u koaliciji s manjinskom Rusinskom strankom, DSHV na listi „Zajedno za Vojvodinu“ osvaja 0,65 %. Naime, od velike je važnosti spomenuti da, iako izgleda kao pad rezultata, navedeni rezultat, uzimajući u obzir da Hrvata i Rusina u tom trenutku u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini gdje ove dvije stranke pretežno djeluju ima oko 43 000, a da je izborni rezultat bio oko 24 000 glasova, jasno je da je ova koalicija pokupila preko 50 % glasova svojih potencijalnih birača, što ni u kojem slučaju ne može predstavljati pad. Ustrajnost u manjinskim koalicijama DSHV je pokazao i 2023. godine kada je na izbore izašao u koaliciji sa Strankom pravde i povjerenja koja je manjinska bošnjačka stranka. Zbog zastoja europskih integracija, a samim tim i otežanih uvjeta izbora za manjinske stranke, rezultat od 0,76 % i 29 066 glasova može se smatrati velikim uspjehom, jer je ustrajnom politikom DSHV-a, a unatoč različitostima između manjinskih naroda, jer manjine se moraju udružiti u borbi za svoja prava, došlo do toga da ove dvije stranke dobiju po jednog ministra, odnosno da održe svoj dosadašnji status u Vladi Republike Srbije.

Rezultati izbora za DSHV često se poklapaju s ključnim momentima u procesu europskih integracija Srbije, što sugerira da postoji korelacija između napretka Srbije k EU i podrške koju DSHV dobiva na izborima. Ova korelacija je posebno očigledna u periodima kada su postignuti značajni koraci ka članstvu u EU, kao što su parafiranje SAA i dobivanje statusa kandidata. S druge strane, padovi u podršci DSHV-a često se poklapaju s periodima stagnacije ili komplikacija u procesu europskih integracija. Ovaj obrazac naglašava važnost europskih integracija kao faktora političkog uspjeha DSHV-a, ali i neophodnost DSHV-a kao političkog faktora u europskim integracijama Republike Srbije. Ovo se može ogledati u činjenici da od velikog značaja za eurointegracije Republike Srbije ima i podrška Hrvatske na tom putu, a izvjesno je da je DSHV prepoznat kao legitimni predstavnik hrvatskog naroda u Srbiji od strane hrvatskog državnog vrha.

Položaj manjinskih zajednica u Republici Srbiji, kao što smo i rekli, biva prilično zakompliciran nakon komplikacija i usporavanja europskog puta Srbije. Odnosno, uslijed nedostatka medijske podrške, postaje sve teže izboriti se za medijski prostor u kojem bi se problemi nacionalnih manjina isticali. Ovo za efekt ima dvije stvari: jedno je postepeno buđenje manjina poput Mađara kojima politika Viktora Orbána jača položaje u susjednim zemljama, a drugo je nemogućnost ostalih manjina koje, unatoč podršci matičnih zemalja, ne mogu iskoristiti svoj pun kapacitet jer za to nemaju medijski prostor. Upravo u tome se ogleda značaj DSHV-a kao jedinog legitimnog predstavnika hrvatskog naroda u Srbiji koji je ujedno i spona hrvatskog naroda s matičnom državom.

Tablica 4. Rezultati stranaka nacionalnih manjina na izborima za zastupnike u Narodnoj skupštini Republike Srbije 2023. godine

Stranka	Narod	Ukupno po popisu	Glasalo za listu	Postotak od naroda
DSHV ²⁸	Hrvati	32 684	4979	15,23 %
SPP ²⁹	Bošnjaci	153 801	25 409	16,5 %
SDA	Bošnjaci	153 801	21 827	14 %
MIR I TOLERANCIJA ³⁰	Bošnjaci	153 801	6786	4,4 %
SVM	Mađari	184 442	64 747	35,1 %
Kamberi	Albanci	61 687	13 501	21,88 %
Dolina	Albanci	61 687	3235	5,24 %

Izvor: Republički zavod za statistiku.

²⁸ Rezultat DSHV-a uzet s pokrajinskih izbora i po demografskim podacima za Vojvodinu, s ciljem što preciznije reprezentacije rezultata, imajući u vidu kako stranka djeluje u ovom trenutku isključivo u AP Vojvodini, odnosno da je kampanju vodila isključivo na tom terenu.

²⁹ Rezultat SPP-a je rezultat na nacionalnoj razini umanjen za broj glasova koji je koalicija SPP-DSHV osvojila u Vojvodini.

³⁰ Manjinska koalicija predvođena Jahjom Ferhatovićem, nekadašnjim visokim funkcionerom SPP-a i zbog zanemarljivog rezultata stavljena kao bošnjačka, iako je broj ljudi koje je predstavljala odnosno manjina daleko veći.

Kao što smo i spomenuli, najveći postotak podrške među svojim narodom ima SVM s 35,1 % glasova Mađara. Treba napomenuti da se rezultat SVM-a može u dobroj mjeri promatrati i kroz prizmu da su oni podržavali svaku Vladu, bez obzira na opredjeljenje, od 2008. godine. Drugi vid je svakako pomoć njihove matične države koja se prema neslužbenim podacima mjeri u stotinama milijuna u posljednjih 10 godina. SVM ima najveću brojčanu podršku (64 747 glasova), što čini više od trećine mađarske populacije. SPP ima najveći broj glasova među Bošnjacima (25 409 glasova), što čini 16,5 % bošnjačkog stanovništva, dok SDA ima podršku 14 % od ukupnog broja Bošnjaka. Ovdje treba napomenuti da, iako nastupa kao SDPS na zajedničkoj listi s vladajućom SNS, najveći broj mandata kao stranka koja korijene vuče iz bošnjačkih sredina je stranka Rasima Ljajića koja ima 6 mandata u Narodnoj skupštini Republike Srbije. Bošnjačke stranke (SPP, SDA i Mir i tolerancija) ukupno su dobile 54 022 glasa, što ukazuje na fragmentiranost bošnjačkog biračkog tijela. Velika boljka za ovaj narod je što trenutno postoji više od pet politički aktivnih opcija u općinama na jugozapadu Srbije koje su dovele do velikih podjela unutar ove manjinske zajednice. Koalicija „Mir i tolerancija“ ima najmanji postotak podrške među Bošnjacima sa samo 4,4 %. Može se reći da je ova koalicija sa sobom nosila i glasove svih drugih manjina, odnosno da su imali predstavnike svih manjinskih zajednica te se pokazali da su potpuno irelevantni. Odnosno hrvatski, makedonski, bugarski i svi drugi koalicijski partneri nisu netko tko nosi ni 1 % podrške svog manjinskog naroda u Republici Srbiji. Albanci su podijeljeni između dviju glavnih stranaka, s time da je Šaip Kamberi dobio četiri puta više glasova od stranke Dolina. Lista Šaipa Kamberija ima podršku 21,88 % Albanaca, dok Dolina ima najmanju brojčanu podršku među Albancima sa samo 3235 glasova, što čini 5,24 % albanskog naroda.

Ovdje pak dolazimo do činjenice koju sa sigurnošću možemo potvrditi, DSHV je na posljednjim održanim izborima politička stranka koja je apsolutni pobjednik unutar hrvatske zajednice. Ovime se pokazalo da Hrvati u Srbiji imaju samo jednu stranku koja dosljedno zastupa interese hrvatskog naroda u kontinuitetu. Moramo konstatirati i da DSHV ima neupitan i značajan postotak podrške među Hrvatima.³¹

³¹ U kontekstu klasične politološke usporedbe političkoga organiziranja hrvatske manjine i ostvarenih rezultata DSHV-a dužni smo istaknuti i sljedeće: DSHV demonstrira izuzetan primjer efektivnog političkog organiziranja i mobilizacije unutar hrvatske zajednice, što se jasno izdvaja kada se usporedi s drugim nacionalnim manjinskim zajednicama, kao što je primjer izborne pasivnosti Slovaka i Roma u Srbiji. Prvo kao primjer navodimo slovačku manjinu, koja iako brojčano slična Hrvatima, nije pokazala sposobnost za organiziranjem učinkovite političke strukture koja bi redovito izlazila na izbore. Ova manjkavost u političkoj organizaciji Slovaka dovodi do smanjene sposobnosti za utjecaj na političke procese koji direktno utječu na njihovu zajednicu (koja je čak, za razliku od hrvatske, tradicionalna manjinska zajednica koja je svoje institucije i kapacitete gradila još u periodu socijalističkoga samoupravljanja!). S druge strane, Romi, unatoč svojoj brojnosti, također pokazuju znatnu izbornu pasivnost, što je primarno posljedica nedostatka političke organizacije koja bi mogla autentično i kontinuirano zastupati njihove interese. Ova pasivnost ne samo da umanjuje njihovu političku težinu, već i ograničava njihove mogućnosti za poboljšanje položaja unutar društva kroz političke kanale. U kontrastu s ovim primjerima, DSHV pokazuje kako autentična i dobro organizirana politička struktura manjinske zajednice može ne samo mobilizirati birače, već i ostvariti značajne političke pobjede koje direktno koriste zajednici. Uspjeh DSHV-a nije samo plod izborne

Također, DSHV je stranka čiji narod, za razliku od ostalih navedenih, iskreno zastupa europske vrijednosti te je jasno da je, sukladno tome, integracija birača odnosno preferencije birača da glasuju za proeuropske liste koje nisu manjinske daleko veća. Može se reći da je u trenucima kada je europski put jako usporen, od suštinske važnosti za hrvatski narod da podrži svog jedinog iskrenog predstavnika, i onog tko je dovoljno jak da utječe na europski put, a to je DSHV, u cilju očuvanja vrijednosti koje ova stranka propagira, a koje se poklapaju s demokršćanskim vrijednostima koje hrvatski narod ima u sebi. U Vojvodini živi 32 684 građanina Republike Srbije koji se izjašnjavaju kao Hrvati, od ukupno 39 107 u Republici Srbiji, što iznosi 83,58 % cijele hrvatske manjinske zajednice. Imajući u vidu da je DSHV osvojio 4979 glasova na izborima za Vladu AP Vojvodine, a da je procjena da je broj izašlih birača hrvatske nacionalne manjine u Vojvodini oko 19 296, jasno je da je DSHV s 25,8 % zbog ovog broja birača jedini legitimni predstavnik hrvatske nacionalne manjine u Republici Srbiji. Za razliku od Mađara, Hrvati u Srbiji nisu bili u prilici od Republike Hrvatske dobivati stotine milijuna eura, ali treba napomenuti da to nitko i nije očekivao, pomoć koju Republika Hrvatska pruža kao matična država svojim sunarodnjacima koji žive u Srbiji je svakako velika i od presudnog je značaja za opstanak hrvatske zajednice u Srbiji. Najveću ulogu u ovoj pomoći, odnosno u osiguravanju iste, imao je DSHV kao stranka, i samo zahvaljujući DSHV-u očuvane su demokršćanske vrijednosti hrvatskog naroda u Srbiji.

Zaključak

Na koncu, možemo zaključiti kako je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini uspješno integrirao demokršćanske vrijednosti u svoje političko djelovanje, čime je značajno pridonio europeizaciji Srbije. Kroz svoje aktivnosti, DSHV je dokazao da manjinske stranke mogu imati ključnu ulogu u procesu demokratizacije i prilagodbe europskim standardima. Politička strategija DSHV-a, usmjerena na zaštitu prava hrvatske manjine i promicanje socijalne pravde, solidarnosti i supsidijarnosti, omogućila je ovoj stranci da ostvari značajne političke uspjehe i osigura podršku među biračima. Važno je napomenuti da je DSHV uspio očuvati svoj identitet i političku stabilnost unatoč brojnim izazovima, što je dodatno naglasilo njihovu sposobnost prilagodbe promjenjivim političkim okolnostima. Suradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama pokazala se kao ključna za osiguravanje potrebnih sredstava i podrške za zaštitu prava hrvatske zajednice u Vojvodini. DSHV je također uspio očuvati i promicati kulturni identitet Hrvata kroz obrazovne programe i podršku kulturnim institucijama, što je omogućilo mladim generacijama da razvijaju svoj identitet u skladu s kulturnim naslijeđem svojih predaka. Uspješna politička mobili-

aktivnosti, već i produkt strateškog pristupa koji uključuje jasno definiranje ciljeva, efektivno komuniciranje s biračima i kontinuiranu političku angažiranost. Ovaj pristup osigurava DSHV-u ne samo puko političko egzistiranje kroz izborne cikluse, već i da raste i jača, čime kontinuirano poboljšava svoju sposobnost da služi interesima svoje zajednice, dok pojedine druge zajednice ostaju marginalizirane zbog svoje izborne pasivnosti i organizacijskih nedostataka.

zacija i kontinuirana suradnja s europskim institucijama dodatno su ojačali poziciju DSHV-a kao značajnog političkog aktera u Srbiji. Njegova politika, utemeljena na demokršćanskim vrijednostima, omogućila im je da učinkovito zagovaraju prava i interese hrvatske manjine, istovremeno doprinoseći političkoj stabilnosti i europskoj integraciji Srbije. Ovaj slučaj naglašava važnost političke mobilizacije i međunarodne suradnje u osiguravanju održivosti i ravnopravnosti manjinskih zajednica. Nastavak suradnje s europskim institucijama i daljnje promicanje demokršćanskih vrijednosti bit će ključni za budući uspjeh DSHV-a i integraciju Srbije u Europsku uniju. U konačnici, iskustvo DSHV-a pruža važan uvid u širi kontekst manjinskih prava i demokratske tranzicije, ističući kako politička organizacija i međunarodna suradnja ostaju ključni faktori u borbi za održivost i ravnopravnost manjinskih zajednica u multietničkim društvima.

Literatura

- Bara, Mario i Tomislav Žigmanov. 2009. *Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti: osnovne činjenice*. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.
- Carpinschi, Anton. 2019. The Avatars of Democratization in Central and Eastern Europe. How Could Citizens Strengthen Democratic Integration in the European.
- De Winter, Lieven, Margarita Gómez-Reino Cachafeiro. 2002. *European Integration and Ethnoregionalist Parties*.
- Diamond, Larry, Plattner, Marc F. (Eds.). (1993). *The Global Resurgence of Democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Dowley, Kathleen M., i B. Silver. 2011. *Support for Europe among Europe's Ethnic, Religious, and Immigrant Minorities*.
- Elias, Anwen. 2008. *From Euro-enthusiasm to Euro-scepticism? A Re-evaluation of Minority Nationalist Party Attitudes Towards European Integration*.
- Goati, Vladimir. 2007. *Političke partije i partijski sistemi*. Podgorica: Centar za monitoring – CEMI, Fakultet političkih nauka Podgorica.
- Hanley, David. Christian Democracy and the Paradoxes of Europeanization; Flexibility, Competition and Collusion. *Party Politics* 8, br. 4: 463-481.
- Henrard, Kristin. 2011. An EU Perspective on New versus Traditional Minorities: On Semi-Inclusive Socio-Economic Integration and Expanding Visions of 'European' Culture and Identity. *Columbia Journal of European Law*.
- Howell, Kerry. *Developing Conceptualizations of Europeanization and European Integration: Mixing Methodologies*. ESRC Seminar Series / UACES Study Group on the Europeanization of British Politics.
- Kordić, Ivan. 1994. Demokracija, ideologija i religija. *Obnovljeni život* 49, br. 3 – 4: 259-280. Zagreb: Filozofsko teološki institut Družbe Isusove.
- Kriszan, Andrea, i Conny, Rogeband. 2020. Democratic Backsliding and the Backlash against Womens Rights: Understanding the current challenges for feminist politics. *Discussion Paper*, br. 35. UN Women.

- Lijphart, Arend. 1977. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 1999. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lynch, Peter i Lieven De Winter. 2008. *The Shrinking Political Space of Minority Nationalist Parties in an Enlarged Europe of the Regions*.
- Maštruko, Ivica. 1988. *Katoličanstvo i politika: ogledi o odnosu katoličanstva i politike*. Zagreb: Omladinski kulturni centar Zagreb.
- Manual on Political Party Identity and Ideology*. 2008. Washington DC: National Democratic Institute.
- Reardon, Lawrence C. *Religious Traditions in Politics: Catholicism Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Risso, Laura. 2009. *Cracks in a Façade of Unity: the French and Italian Christian Democrats and the Launch of the European Integration Process, 1945-1957*.
- Tinder, Glenn. 1989. *The political Meaning of Christianity: An Interpretation*. Baton Rouge. London: Louisiana State University.
- Wald, Kenneth D. i Clyde Wilcox. Getting Religion: Has Political Science Rediscovered the Faith Factor?. *The American Political Science Review* 100, br. 4: 523-529.
- Waterbury, Myra A. 2016. *National Minorities and Intra-Ethnic Coordination in the European Parliament: Evidence from Central and Eastern Europe*.
- Wolff, Stefan. 2002. *Beyond Ethnic Politics in Central and Eastern Europe*. Flensburg: Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Issue 4. European Centre for Minority Issues.
- Žigmanov, Tomislav. 2011. *Osvajanje slobode: Hrvati u Vojvodini deset godina nakon listopadskog prevrata 2000*. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo.
- Žižić, Jakov. 2018. Demokršćanstvo: Središnji politički koncepti. U: Demokršćanstvo: izvori, postignuća i strategije (zbornik radova), 11-20. Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište, *Glas Koncila*.
- Szőcsik, Edina. n.d. *Minority nationalist parties and European integration: Europeanists par excellence?*.

Summary

The role of the Christian Democratic ideology of the Democratic Alliance of Croats in Vojvodina (DSHV) in the Europeanization of Serbia - Political analysis of minority political strategy and identity

This paper investigates how the Christian Democratic ideology and political activities of the Democratic Alliance of Croats in Vojvodina (DSHV) contribute to the process of Europeanization of Serbian society, with emphasis on the integration and political participation of the Croatian national minority. Through a thorough analysis

of political organization and national consciousness within minority groups, the paper deepens the understanding of the dynamics of the relationship between national and European identity and investigates the influence of Christian Democratic values on the formation of political attitudes and goals. Special emphasis is placed on the theoretical approaches of political science studies to clarify in what way DSHV, as a political party, actively contributes to the broader process of democratization and Europeanization in Serbia. The analysis focuses on the institutional mechanisms and strategic approaches used by the DSHV to promote the rights and interests of the Croatian minority, which highlights the importance of political pluralism and participatory democracy in multi-ethnic societies. Furthermore, the paper deals in detail with the contribution of DSHV to the preservation and promotion of the pro-European Christian Democratic idea in the political life of Serbia. In this context, the party's role in supporting and implementing values aligned with European integrations and democratic processes, including the rule of law, protection of human rights and social justice, is explored. Through the analysis of political discourses, program documents and empirical data, the work provides a comprehensive picture of how DSHV affects political culture and public policy in Serbia, with a special emphasis on integrative processes within the wider European framework. Finally, the paper also considers the challenges and obstacles that DSHV faces in its effort to harmonize national interests with European standards and principles. It takes a critical look at the internal and external factors that shape the political landscape of Serbia and evaluates the potential outcomes of continued Europeanization and democratization with the mediation of Christian democratic ideals advocated by the DSHV.

Keywords: Democratic Alliance of Croats in Vojvodina, Croats, Christian Democracy, Europeanization, political participation, Croatian minority, national identity, European identity, democratization, pro-European idea